

**KONFERENCJA
PRZEDSTAWICIELI
RZĄDÓW
PAŃSTW CZŁONKOWSKICH**

Bruksela, 25 października 2004 r

**CIG 87/04
ADD 2 REV 2**

ADDENDUM 2 DO DOKUMENTU CIG 87/04 REV 2

Dotyczy: Deklaracje do załączenia do Aktu Końcowego Konferencji Międzyrządowej i Akt
Końcowy

AKT KOŃCOWY

KONFERENCJA PRZEDSTAWICIELI RZĄDÓW PAŃSTW CZŁONKOWSKICH zwołana w Brukseli w dniu 30 września 2003 r. w celu przyjęcia za wspólnym porozumieniem Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, przyjęła następujące teksty:

- I. Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy

- II. Protokoły załączone do Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy
  1. Protokół w sprawie roli parlamentów narodowych Państw Członkowskich w Unii Europejskiej
  2. Protokół w sprawie stosowania zasad pomocniczości i proporcjonalności
  3. Protokół w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej
  4. Protokół w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego
  5. Protokół w sprawie Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego
  6. Protokół w sprawie ustalenia siedzib instytucji i niektórych organów, jednostek organizacyjnych i służb Unii Europejskiej
  7. Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej
  8. Protokół w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji

9. Protokół w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej, Protokół w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej
10. Protokół w sprawie procedury dotyczącej nadmiernego deficytu
11. Protokół w sprawie kryteriów konwergencji
12. Protokół w sprawie Eurogrupy
13. Protokół w sprawie niektórych postanowień dotyczących Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w zakresie unii gospodarczej i walutowej
14. Protokół w sprawie niektórych postanowień dotyczących Danii w zakresie unii gospodarczej i walutowej
15. Protokół w sprawie niektórych zadań Narodowego Banku Danii
16. Protokół w sprawie systemu franka stosowanego we Wspólnocie Finansowej Pacyfiku
17. Protokół w sprawie dorobku Schengen włączonego w ramy Unii Europejskiej
18. Protokół w sprawie stosowania niektórych aspektów artykułu III–130 Konstytucji do Zjednoczonego Królestwa i Irlandii

19. Protokół w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w zakresie kontroli granic zewnętrznych, azylu i migracji oraz w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych i współpracy policyjnej
20. Protokół w sprawie stanowiska Danii
21. Protokół w sprawie stosunków zewnętrznych Państw Członkowskich dotyczących przekraczania granic zewnętrznych
22. Protokół w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich
23. Protokół w sprawie stałej współpracy strukturalnej ustanowionej na mocy artykułu I-41 ustęp 6 i artykułu III-312 Konstytucji
24. Protokół w sprawie artykułu I-41 ustęp 2 Konstytucji
25. Protokół dotyczący przywozu do Unii Europejskiej produktów naftowych rafinowanych w Antylach Niderlandzkich
26. Protokół w sprawie nabywania nieruchomości w Danii
27. Protokół w sprawie systemu publicznego nadawania w Państwach Członkowskich
28. Protokół dotyczący artykułu III-214 Konstytucji
29. Protokół w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

30. Protokół w sprawie szczególnych ustaleń dla Grenlandii
31. Protokół w sprawie artykułu 40.3.3 Konstytucji Irlandii
32. Protokół odnoszący się do artykułu I-9 ustęp 2 Konstytucji w sprawie przystąpienia Unii do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
33. Protokół w sprawie aktów i traktatów zmieniających lub uzupełniających Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską i Traktat o Unii Europejskiej
34. Protokół w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii
35. Protokół w sprawie skutków finansowych wygaśnięcia Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali oraz w sprawie Funduszu Badawczego Węgla i Stali
36. Protokół zmieniający Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej

III. Załączniki do Traktatu ustanawiającego Konstytucję do Europy

1. Załącznik I - Lista określona w artykule III 226 Konstytucji
2. Załącznik II - Kraje i terytoria objęte postanowieniami części III tytuł IV Konstytucji

Konferencja przyjęła następujące deklaracje załączone do niniejszego Aktu Końcowego:

A. Deklaracje odnoszące się do postanowień Konstytucji

1. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-6
2. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-9 ustęp 2
3. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-22, I-27 i I-28
4. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-24 ustęp 7 dotycząca decyzji Rady Europejskiej w sprawie sprawowania Prezydencji Rady
5. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-25
6. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-26
7. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-27
8. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-36
9. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-43 i III-329
10. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-51
11. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-57

12. Deklaracja odnosząca się do wyjaśnień dotyczących Karty Praw Podstawowych
13. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-116
14. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-136 i III-267
15. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-160 i III-322
16. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-167 ustęp 2 lit. c)
17. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-184
18. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-213
19. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-220
20. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-243
21. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-248
22. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-256
23. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-273 ustęp 1, akapit drugi
24. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-296

25. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-325 dotycząca negocjowania i zawierania przez Państwa Członkowskie umów międzynarodowych odnoszących się do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości
26. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-402 ustęp 4
27. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-419
28. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-440 ustęp 7
29. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-448 ustęp 2
30. Deklaracja w sprawie ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy

B. Deklaracje dotyczące Protokołów załączonych do Konstytucji

Deklaracje dotyczące Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji

31. Deklaracja w sprawie Wysp Alandzkich
32. Deklaracja w sprawie ludu Sami

Deklaracje dotyczące Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej

33. Deklaracja w sprawie stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej na Cyprze
34. Deklaracja Komisji w sprawie stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej na Cyprze
35. Deklaracja w sprawie elektrowni jądrowej Ignalina na Litwie
36. Deklaracja w sprawie tranzytu osób drogą lądową między obwodem kaliningradzkim i innymi częściami Federacji Rosyjskiej
37. Deklaracja w sprawie jednostki 1 i jednostki 2 elektrowni jądrowej Bohunice VI na Słowacji
38. Deklaracja w sprawie Cypru
39. Deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie stanowiska Danii
40. Deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii
41. Deklaracja dotycząca Włoch

Ponadto Konferencja uwzględniła następujące deklaracje wymienione poniżej załączone do niniejszego Aktu Końcowego:

42. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu I-55
43. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu IV-440
44. Deklaracja Republiki Federalnej Niemiec, Irlandii, Republiki Węgierskiej, Republiki Austrii i Królestwa Szwecji
45. Deklaracja Królestwa Hiszpanii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej
46. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie definicji terminu „obywatele”
47. Deklaracja Królestwa Hiszpanii w sprawie definicji terminu „obywatele”
48. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie prawa do głosowania w europejskich wyborach parlamentarnych
49. Deklaracja Królestwa Belgii w sprawie parlamentów krajowych
50. Deklaracja Republiki Łotewskiej i Republiki Węgierskiej w sprawie pisowni nazwy jednej waluty w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy

Sporządzono w Rzymie, dwudziestego dziewiątego października roku dwutysięcznego czwartego

.....
(we wszystkich językach)

W imieniu .....

.....
(Szefowie państw)

Niniejszy Akt Końcowy został również podpisany przez Państwa kandydujące do przystąpienia do Unii Europejskiej, będące obserwatorami przy Konferencji:

W imieniu Bułgarii, Pan .....

W imieniu Rumunii, Pan .....

W imieniu Turcji, Pan .....

SPIS TREŚCI

A. Deklaracje odnoszące się do postanowień Konstytucji

1. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-6
2. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-9 ustęp 2
3. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-22, I-27 i I-28
4. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-24 ustęp 7 dotycząca decyzji Rady Europejskiej w sprawie sprawowania Prezydencji Rady
5. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-25
6. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-26
7. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-27
8. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-36
9. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-43 i III-329
10. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-51
11. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-57

12. Deklaracja odnosząca się do wyjaśnień dotyczących Karty Praw Podstawowych
13. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-116
14. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-136 i III-267
15. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-160 i III-322
16. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-167 ustęp 2 lit. c)
17. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-184
18. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-213
19. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-220
20. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-243
21. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-248
22. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-256
23. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-273 ustęp 1, akapit drugi
24. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-296
25. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-325 dotycząca negocjowania i zawierania przez Państwa Członkowskie umów międzynarodowych odnoszących się do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości

26. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-402 ustęp 4
27. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-419
28. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-440 ustęp 7
29. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-448 ustęp 2
30. Deklaracja w sprawie ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy

B. Deklaracje dotyczące Protokołów załączonych do Konstytucji

Deklaracje dotyczące Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji

31. Deklaracja w sprawie Wysp Alandzkich
32. Deklaracja w sprawie ludu Sami

Deklaracje dotyczące Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej

33. Deklaracja w sprawie stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej na Cyprze
34. Deklaracja Komisji w sprawie stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej na Cyprze
35. Deklaracja w sprawie elektrowni jądrowej Ignalina na Litwie
36. Deklaracja w sprawie tranzytu osób drogą lądową między obwodem kaliningradzkim i innymi częściami Federacji Rosyjskiej
37. Deklaracja w sprawie jednostki 1 i jednostki 2 elektrowni jądrowej Bohunice VI na Słowacji
38. Deklaracja w sprawie Cypru
39. Deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie stanowiska Danii
40. Deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii
41. Deklaracja dotycząca Włoch

Deklaracje Państw Członkowskich

42. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu I-55
43. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu IV-440
44. Deklaracja Republiki Federalnej Niemiec, Irlandii Republiki Węgierskiej, Republiki Austrii i Królestwa Szwecji
45. Deklaracja Królestwa Hiszpanii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej
46. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie definicji terminu „obywatele”
47. Deklaracja Królestwa Hiszpanii w sprawie definicji terminu „obywatele”
48. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie prawa do głosowania w europejskich wyborach parlamentarnych
49. Deklaracja Królestwa Belgii w sprawie parlamentów krajowych
50. Deklaracja Republiki Łotewskiej i Republiki Węgierskiej w sprawie pisowni nazwy jednej waluty w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy

A. DEKLARACJE DOTYCZĄCE POSTANOWIEŃ KONSTITUCJI

1. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-6

Konferencja stwierdza, że postanowienia artykułu I-6 odzwierciedlają istniejące orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji.

2. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-9 ustęp 2

Konferencja wyraża zgodę, aby przystąpienie Unii do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności nastąpiło w taki sposób, aby można było zachować szczególny charakter porządku prawnego Unii. W związku z tym Konferencja stwierdza istnienie regularnego dialogu między Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej a Europejskim Trybunałem Praw Człowieka; dialog taki może zostać wzmocniony po przystąpieniu Unii do tej Konwencji.

3. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-22, I-27 i I-28

Przy wyborze osób na stanowiska przewodniczącego Rady Europejskiej, przewodniczącego Komisji i ministra spraw zagranicznych Unii należy brać pod uwagę geograficzną i demograficzną różnorodność Unii oraz jej Państw Członkowskich.

4. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-24 ustęp 7
dotycząca decyzji Rady Europejskiej
w sprawie sprawowania Prezydencji Rady

Konferencja oświadcza, że jak najszybciej po podpisaniu Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy Rada Europejska powinna rozpocząć opracowywanie decyzji europejskiej określającej procedury wykonania decyzji w sprawie sprawowania Prezydencji Rady i powinna w ciągu sześciu miesięcy udzielić zgody politycznej. Projekt decyzji przedstawiony jest poniżej:

Projekt decyzji Rady Europejskiej w sprawie sprawowania Prezydencji Rady.

ARTYKUŁ 1

1. Prezydencję Rady, z wyjątkiem Rady do Spraw Zagranicznych, sprawują uprzednio ustalone grupy trzech Państw Członkowskich przez okres 18 miesięcy. Grupy tworzone są na zasadzie równej rotacji między Państwami Członkowskimi, przy uwzględnieniu różnorodności i równowagi geograficznej w Unii.
2. Każdy członek grupy kolejno przewodniczy przez okres sześciu miesięcy wszystkim składom Rady, z wyjątkiem Rady do Spraw Zagranicznych. Pozostali członkowie grupy wspierają przewodniczącego we wszystkich jego obowiązkach na podstawie wspólnego programu. Członkowie grupy mogą przyjąć inne ustalenia między sobą.

ARTYKUŁ 2

Komitetowi Stałych Przedstawicieli Rządów Państw Członkowskich przewodniczy przedstawiciel Państwa Członkowskiego, które przewodniczy Radzie do Spraw Ogólnych.

Przewodniczącym Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa jest przedstawiciel ministra spraw zagranicznych Unii.

Przewodniczącym w organach przygotowawczych różnych składów Rady, z wyjątkiem Rady do Spraw Zagranicznych, jest członek grupy, która przewodniczy danemu składowi, chyba że postanowiono inaczej zgodnie z artykułem 4.

ARTYKUŁ 3

Rada do Spraw Ogólnych we współpracy z Komisją zapewnia spójność i ciągłość prac różnych składów Rady w ramach wieloletniego programowania. Państwa Członkowskie sprawujące Prezydencję podejmują, przy wsparciu Sekretariatu Generalnego Rady, wszelkie niezbędne środki dla zapewnienia organizacji i płynnego przebiegu prac Rady.

ARTYKUŁ 4

Rada przyjmuje decyzję europejską ustanawiającą środki w celu wykonania niniejszej decyzji.

5. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-25

Konferencja oświadcza, że decyzja europejska dotycząca wykonania artykułu I-25 zostanie przyjęta przez Radę w dniu wejścia w życie Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Projekt decyzji przedstawiony jest poniżej:

Projekt decyzji europejskiej Rady odnoszącej się do wykonania artykułu I-25.

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

mając na uwadze, co następuje:

- (1) Należy przyjąć postanowienia pozwalające na płynne przejście z systemu podejmowania decyzji w Radzie większością kwalifikowaną, określonego w Traktacie z Nicei i w artykule 2 ustęp 2 Protokołu w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii załączonego do Konstytucji, który będzie mieć zastosowanie do 31 października 2009 roku, do systemu głosowania przewidzianego na mocy artykułu I-25 Konstytucji, który będzie miał zastosowanie od 1 listopada 2009 roku;
- (2) Przypomina się, że praktyką Rady jest dokładanie wszelkich starań zmierzających do wzmocnienia legitymacji demokratycznej aktów przyjmowanych większością kwalifikowaną;
- (3) Uważa się za stosowne utrzymanie niniejszej decyzji w mocy tak długo, jak jest to konieczne do zapewnienia płynnego przejścia do nowego systemu głosowania przewidzianego w Konstytucji,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DECYZJĘ:

ARTYKUŁ 1

Jeżeli członkowie Rady reprezentujący:

- a) co najmniej trzy czwarte ludności, lub
- b) co najmniej trzy czwarte liczby Państw Członkowskich,

niezbędne do utworzenia mniejszości blokującej wynikającej z zastosowania artykułu I-25 ustęp 1 akapit pierwszy lub ustęp 2 zgłaszają swój sprzeciw wobec przyjęcia aktu prawnego przez Radę większością kwalifikowaną, Rada omawia tę kwestię.

ARTYKUŁ 2

Podczas tego omówienia Rada czyni wszystko, co leży w granicach jej uprawnień aby, w rozsądnym terminie i bez uszczerbku dla obowiązkowych ograniczeń czasowych określonych przez prawo Unii, osiągnąć zadowalające rozwiązanie wątpliwości podniesionych przez członków Rady, o których mowa w artykule 1.

ARTYKUŁ 3

W tym celu przewodniczący Rady, wspierany przez Komisję i z poszanowaniem regulaminu Rady, podejmuje wszelkie inicjatywy, aby ułatwić stworzenie szerszej podstawy do osiągnięcia porozumienia w Radzie. Członkowie Rady udzielają przewodniczącemu wsparcia w wykonaniu tego zadania.

ARTYKUŁ 4

Niniejsza decyzja staje się skuteczna z dniem 1 listopada 2009 roku. Pozostaje w mocy co najmniej do roku 2014. Po tym terminie Rada może przyjąć decyzję europejską, która ją uchyli.

6. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-26

Konferencja uważa, że w przypadku, gdy w Komisji nie będzie obywateli wszystkich Państw Członkowskich, Komisja powinna zwracać szczególną uwagę na potrzebę zapewnienia pełnej przejrzystości w stosunkach ze wszystkimi Państwami Członkowskimi. W związku z tym Komisja powinna ściśle współdziałać ze wszystkimi Państwami Członkowskimi, niezależnie od tego, czy ich obywatel jest członkiem Komisji czy nie i w tym kontekście zwrócić szczególną uwagę na potrzebę dzielenia się informacjami i prowadzenia konsultacji ze wszystkimi Państwami Członkowskimi.

Konferencja uważa również, że Komisja powinna podjąć wszelkie niezbędne środki, aby zapewnić, że uwarunkowania polityczne, społeczne i gospodarcze wszystkich Państw Członkowskich, łącznie z tymi, których obywatel nie jest członkiem Komisji, są w pełni uwzględnione. Środki te powinny zapewnić uwzględnienie stanowisk tych Państw Członkowskich poprzez przyjęcie odpowiednich ustaleń organizacyjnych.

7. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-27

Konferencja uważa, że zgodnie z postanowieniami Konstytucji, Parlament Europejski i Rada Europejska wspólnie ponoszą odpowiedzialność za sprawny przebieg procesu wyboru przewodniczącego Komisji Europejskiej. Przed podjęciem decyzji przez Radę Europejską, przedstawiciele Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej przeprowadzą niezbędne konsultacje w ramach najbardziej odpowiedniej procedury. Konsultacje te będą koncentrowały się na kwalifikacjach kandydatów na urząd przewodniczącego Komisji, z uwzględnieniem wyborów do Parlamentu Europejskiego, zgodnie z artykułem I-27 ustęp 1. Ustalenia dotyczące takich konsultacji mogą być określone w odpowiednim czasie za wspólnym porozumieniem pomiędzy Parlamentem Europejskim i Radą Europejską.

8. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-36

Konferencja przyjmuje do wiadomości, że Komisja zamierza nadal przeprowadzać konsultacje z ekspertami wyznaczonymi przez Państwa Członkowskie przy opracowywaniu rozporządzeń europejskich delegowanych w dziedzinie usług finansowych, zgodnie ze swoją ustaloną praktyką.

9. Deklaracja odnosząca się do artykułów I-43 i III-329

Bez uszczerbku dla środków przyjętych przez Unię w celu wypełnienia obowiązku solidarności w stosunku do Państwa Członkowskiego, które jest przedmiotem ataku terrorystycznego lub ofiarą klęski żywiołowej lub klęski spowodowanej przez człowieka, żadne z postanowień artykułów I-43 i III-329 Konstytucji nie ma na celu naruszenia prawa innego Państwa Członkowskiego do wyboru najbardziej odpowiednich środków w celu wypełnienia jego obowiązku solidarności w stosunku do tego Państwa Członkowskiego.

10. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-51

Konferencja oświadcza, że w każdym przypadku, w którym mają zostać przyjęte na podstawie artykułu I-51 zasady dotyczące ochrony danych osobowych, które mogłyby mieć bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo narodowe, należy wziąć pod uwagę specyfikę danej kwestii. Konferencja przypomina, że prawodawstwo mające obecnie zastosowanie (w szczególności dyrektywa 95/46/WE) zawiera szczególne wyłączenia w tym zakresie.

11. Deklaracja odnosząca się do artykułu I-57

Unia uwzględnia szczególną sytuację małych państw, które utrzymują z nią szczególne stosunki bliskości.

12. Deklaracja odnosząca się do wyjaśnień dotyczących Karty Praw Podstawowych

Konferencja przyjmuje do wiadomości wyjaśnienia dotyczące Karty Praw Podstawowych, sporządzone w ramach uprawnień Prezydium Konwentu, który opracował Kartę, za których uaktualnienie odpowiada Prezydium Konwentu Europejskiego, jak wyjaśniono poniżej.

WYJAŚNIENIA DOTYCZĄCE KARTY PRAW PODSTAWOWYCH

Poniższe wyjaśnienia zostały początkowo sporządzone w ramach uprawnień Prezydium Konwentu, który opracował Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Zostały uaktualnione pod kierunkiem Prezydium Konwentu Europejskiego z uwzględnieniem dostosowań dokonanych w tekście Karty przez Konwent (w szczególności w artykułach 51 i 52¹) oraz ewolucji prawa Unii. Mimo, że wyjaśnienia te nie posiadają wartości prawnej, są one cennym narzędziem wykładni przeznaczonym do wyjaśnienia postanowień Karty.

PREAMBUŁA

Narody Europy, tworząc między sobą coraz ściślejszy związek, są zdecydowane dzielić ze sobą pokojową przyszłość opartą na wspólnych wartościach.

Świadoma swego duchowo-religijnego i moralnego dziedzictwa, Unia jest zbudowana na niepodzielnych, powszechnych wartościach godności ludzkiej, wolności, równości i solidarności; opiera się na zasadach demokracji i państwa prawnego. Poprzez ustanowienie obywatelstwa Unii oraz stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości stawia jednostkę w centrum swych działań.

---

¹ Artykuły II-111 i II-112 Konstytucji.

Unia przyczynia się do ochrony i rozwoju tych wspólnych wartości, szanując przy tym różnorodność kultur i tradycji narodów Europy, jak również tożsamość narodową Państw Członkowskich i organizację ich władz publicznych na poziomach: krajowym, regionalnym i lokalnym; dąży do wspierania zrównoważonego i stałego rozwoju oraz zapewnia swobodny przepływ osób, usług, towarów i kapitału oraz swobodę przedsiębiorczości.

W tym celu, w obliczu zmian w społeczeństwie, postępu społecznego oraz rozwoju naukowego i technologicznego, niezbędne jest wzmocnienie ochrony praw podstawowych poprzez wyszczególnienie tych praw w Karcie i przez to uczynienie ich bardziej widocznymi.

Niniejsza Karta potwierdza, uwzględniając kompetencje i zadania Unii oraz zasadę pomocniczości, prawa wynikające zwłaszcza z tradycji konstytucyjnych i zobowiązań międzynarodowych wspólnych Państwom Członkowskim, europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Kart Społecznych przyjętych przez Unię i Radę Europy oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W tym kontekście, sądy Unii i Państw Członkowskich będą interpretowały Kartę z należyтым uwzględnieniem wyjaśnień sporządzonych pod kierownictwem Prezydium Konwentu, który opracował Kartę i za których uaktualnienie odpowiada Prezydium Konwentu Europejskiego.

Korzystanie z tych praw rodzi odpowiedzialność i nakłada obowiązki wobec innych osób, wspólnoty ludzkiej i przyszłych pokoleń.

Unia uznaje zatem prawa, wolności i zasady wymienione poniżej.

TYTUŁ I

GODNOŚĆ

ARTYKUŁ 1¹

Godność osoby ludzkiej

Godność osoby ludzkiej jest nienaruszalna. Musi być szanowana i chroniona.

Wyjaśnienie

Godność ludzka jest nie tylko podstawowym prawem samym w sobie, ale stanowi rzeczywistą podstawę praw podstawowych. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z roku 1948 uwzględnia w preambule godność ludzką: „Zważywszy, że uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie.” W swoim wyroku z dnia 9 października 2001 r. w sprawie C - 377/98 Niderlandy przeciwko Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, Zb. Orz. str. 7079, pkt. 70-77, Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że podstawowe prawo do ludzkiej godności jest częścią prawa Unii.

W związku z tym, żadne z praw zawartych w Karcie nie może zostać użyte do naruszenia godności innej osoby, a godność człowieka jest częścią istoty praw zawartych w Karcie. Dlatego też prawo to nie może zostać naruszone, nawet jeżeli oznaczałoby to ograniczenie innego prawa.

---

¹ Artykuł II-61 Konstytucji.

ARTYKUŁ 2¹

Prawo do życia

1. Każdy ma prawo do życia.
2. Nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu.

Wyjaśnienie

1. Ustęp 1 tego artykułu został oparty jest na artykule 2 ustęp 1 zdanie pierwsze europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę...”.

2. Zdanie drugie tego postanowienia dotyczące kary śmierci, zostało zastąpione w wyniku wejścia w życie Protokołu nr 6 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego artykuł 1 otrzymał brzmienie:

„Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie”.

Artykuł 2 ustęp 2 Karty² został opracowany na podstawie tego postanowienia.

3. Postanowienia artykułu 2 Karty odpowiadają postanowieniom cytowanych wcześniej artykułów europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i Protokołu dodatkowego. Mają to samo znaczenie i zakres, zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty³. W związku z tym, „negatywne” definicje, które pojawiają się w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności powinny być również traktowane jako część Karty:

---

¹ Artykuł II-62 Konstytucji.

² Artykuł II-62 ustęp 2 Konstytucji.

³ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

- a) artykuł 2 ustęp 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie, która została pozbawiona wolności zgodnie z prawem;
- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.”

- b) artykuł 2 Protokołu nr 6 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Państwo może przewidzieć w swoich ustawach karę śmierci za czyny popełnione podczas wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną; Kara ta będzie stosowana jedynie w przypadkach przewidzianych przez te ustawy i zgodnie z ich postanowieniami...”

ARTYKUŁ 3¹

Prawo do integralności człowieka

1. Każdy ma prawo do poszanowania swej integralności fizycznej i psychicznej.

---

¹ Artykuł II-63 Konstytucji.

2. W dziedzinie medycyny i biologii, muszą być szanowane w szczególności:
  - a) swobodna i świadoma zgoda osoby zainteresowanej, wyrażona zgodnie z procedurami określonymi przez ustawę,
  - b) zakaz praktyk eugenicznych, w szczególności tych, których celem jest selekcja osób,
  - c) zakaz wykorzystywania ciała ludzkiego i jego poszczególnych części jako źródła zysku,
  - d) zakaz reprodukcyjnego klonowania istot ludzkich.

Wyjaśnienie

1. W swoim wyroku z 9 października 2001 r. w sprawie C-377/98 Niderlandy przeciwko Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, Zb. Orz. str. 7079, pkt. 70, 78-80, Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że podstawowe prawo człowieka do integralności jest częścią prawa Unii i obejmuje w odniesieniu do medycyny i biologii, dobrowolną i świadomą zgodę dawcy i biorcy.
2. Zasady zawarte w artykule 3 Karty¹ zostały już określone w Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie, przyjętej w ramach Rady Europy (ETS 164 i Protokół dodatkowy ETS 168). Karta nie ma na celu wprowadzenia odstępstwa od tych postanowień i w związku z tym zakazuje jedynie reprodukcyjnego klonowania. Nie uprawnia, ani nie zakazuje innych form klonowania. W żaden sposób nie uniemożliwia ustawodawcy wprowadzenia zakazu innych form klonowania.

---

¹ Artykuł II-63 Konstytucji.

3. Odniesienie do praktyk eugenicznych, w szczególności tych, które mają na celu selekcję osób, dotyczy przypadków organizowania i realizacji programów selekcji obejmujących na przykład kampanie sterylizacji, przymusowe ciążę, obowiązkowe zawieranie małżeństw ze względów etnicznych; wszelkie działania, które uznane są za przestępstwa międzynarodowe przez statut Międzynarodowego Trybunału Karnego przyjęty w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (zob. artykuł 7 ustęp 1 lit. g).

ARTYKUŁ 4¹

Zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Wyjaśnienie

Prawo zawarte w artykule 4¹ odpowiada prawu zagwarantowanemu na mocy artykułu 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności o takim samym brzmieniu: „Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.”. W zastosowaniu artykułu 52 ustęp 3 Karty² ma więc takie samo znaczenie i zakres jak artykuł z europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

ARTYKUŁ 5³

Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

1. Nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie.

---

¹ Artykuł II-64 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

³ Artykuł II-65 Konstytucji.

2. Nikt nie może być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej.
3. Handel ludźmi jest zakazany.

Wyjaśnienie

1. Prawo zawarte w artykule 5¹ ustępy 1 i 2 odpowiada artykułowi 4 ustępy 1 i 2 europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności o takim samym brzmieniu. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty², prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak wymieniony artykuł europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym:

- prawo przewidziane w ustępie 1 nie może zgodnie z prawem zostać ograniczone,
- w ustępie 2 określenia „pracy przymusowej lub obowiązkowej” mają być interpretowane z uwzględnieniem definicji „negatywnych” zawartych w artykule 4 ustęp 3 europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności:

„W rozumieniu tego artykułu pojęcie „praca przymusowa lub obowiązkowa” nie obejmuje:

- a) żadnej pracy, jakiej wymaga się zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej zgodnie z postanowieniami artykułu 5 niniejszej konwencji lub w okresie warunkowego zwolnienia,
- b) żadnej służby o charakterze wojskowym bądź służby wymaganej zamiast obowiązkowej służby wojskowej w tych krajach, które uznają odmowę służby wojskowej ze względu na przekonania,

---

¹ Artykuł II-65 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

- c) żadnych świadczeń wymaganych w stanach nadzwyczajnych lub klęsk zagrażających życiu lub dobru społeczeństwa,
- d) żadnej pracy ani świadczeń stanowiących część zwykłych obowiązków obywatelskich”.

2. Ustęp 3 wynika bezpośrednio z prawa do godności ludzkiej i uwzględnia aktualny rozwój w zakresie przestępczości zorganizowanej, tj. tworzenie organizacji czerpiących korzyści z nielegalnej imigracji i wykorzystywania seksualnego. Załącznik do Konwencji o Europolu zawiera następującą definicję handlu ludźmi mającego na celu wykorzystywanie seksualne: „handel ludźmi oznacza poddanie danej osoby rzeczywistemu i nielegalnemu wywieraniu wpływu przez inne osoby w drodze stosowania siły lub groźby, względnie w drodze nadużycia władzy albo podstępny, w szczególności w związku z czerpaniem korzyści z prostytucji, z formami seksualnego wykorzystywania oraz naruszaniem nietykalności cielesnej małoletnich, lub handlem porzuconymi dziećmi”. Rozdział VI Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen, która została włączona do dorobku Unii i w której uczestniczą Zjednoczone Królestwo i Irlandia zawiera w artykule 27 ustęp 1 fragment dotyczący organizacji zajmujących się nielegalną imigracją: „Umawiające się Strony zobowiązują się do nałożenia odpowiednich kar na wszelkie osoby, które dla osiągnięcia korzyści majątkowych, pomagają lub usiłują pomóc cudzoziemcowi wjechać lub zamieszkać na terytorium jednej z Umawiających się Stron, z naruszeniem postanowień tej Umawiającej się Strony w zakresie wjazdu i pobytu cudzoziemców.” 19 lipca 2002 roku Rada przyjęła decyzję ramową w sprawie zwalczania handlu ludźmi (Dz.U. L 203, str. 1) określającą dokładnie w artykule 1 przestępstwa dotyczące handlu ludźmi w celach wyzysku ich pracy lub wykorzystywania seksualnego, które powinny stać się karalne w wykonaniu tej decyzji ramowej przez Państwa Członkowskie.

TYTUŁ II

WOLNOŚCI

ARTYKUŁ 6¹

Prawo do wolności i bezpieczeństwa

Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego.

Wyjaśnienie

Prawa przewidziane w artykule 6¹ odpowiadają prawom zagwarantowanym na mocy artykułu 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i mają, zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty², takie samo znaczenie i zakres. W związku z tym, prawnie nałożone ograniczenia nie mogą wykraczać poza ramy dozwolone przez europejską Konwencję praw człowieka i podstawowych wolności w treści artykułu 5:

- „1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:
- a) zgodnego z prawem pozbawienia wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd;
  - b) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;

---

¹ Artykuł II-66 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

- c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;
  - d) pozbawienia nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem;
  - e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umyślowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
  - f) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby, w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa, lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.
2. Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.
  3. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.
  4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.

5. Każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania.”

Prawa zawarte w artykule 6¹ muszą być szanowane w szczególności gdy Parlament Europejski i Rada przyjmują ustawy i ustawy ramowe w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych na podstawie artykułów III-270, III-271 i III-273 Konstytucji, zwłaszcza przy określaniu minimalnych wspólnych postanowień dotyczących kwalifikacji przestępstw i kar oraz w zakresie niektórych aspektów prawa proceduralnego.

ARTYKUŁ 7²

Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego

Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się.

Wyjaśnienie

Prawa zagwarantowane w artykule 7² odpowiadają prawom zagwarantowanym na mocy artykułu 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Aby uwzględnić rozwój technologiczny określenie „korespondencja” zostało zastąpione określeniem „komunikowanie się”.

---

¹ Artykuł II-66 Konstytucji.

² Artykuł II-67 Konstytucji.

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3¹, prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawa zawarte w odpowiednim artykule europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym prawnie dozwolone ograniczenia tych praw są takie jak ograniczenia uznawane przez artykuł 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

- „1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.
2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

ARTYKUŁ 8²

Ochrona danych osobowych

1. Każda osoba ma prawo do ochrony danych osobowych, które jej dotyczą.
2. Dane te muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą. Każda osoba ma prawo dostępu do zebranych danych, które jej dotyczą i prawo do dokonania ich sprostowania.
3. Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnego organu.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

² Artykuł II-68 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten został oparty na artykule 286 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz na dyrektywie 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. L 281 z 23.11.1995), jak również na artykule 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz na Konwencji Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych z 28 stycznia 1981 roku, która została ratyfikowana przez wszystkie Państwa Członkowskie. Artykuł 286 Traktatu WE zastępuje się obecnie artykułem I-51 Konstytucji. Należy również zwrócić uwagę na rozporządzenie nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych (Dz.U. L 8 z 12.1.2001). Wymieniona wcześniej dyrektywa i rozporządzenie zawierają warunki i ograniczenia stosowane w wykonywaniu prawa do ochrony danych osobowych.

ARTYKUŁ 9¹

Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny

Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny są gwarantowane zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tych praw.

---

¹ Artykuł II-69 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten został oparty na artykule 12 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu: „Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa.” Brzmienie artykułu zostało zaktualizowane, aby objąć przypadki, w których ustawodawstwo krajowe uznaje inne możliwości utworzenia rodziny niż zawarcie małżeństwa. Artykuł ten nie zakazuje ani nie stanowi o nadaniu statusu związku małżeńskiego związkom osób tej samej płci. Prawo to jest więc podobne do prawa przewidzianego przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak jego zakres może być rozszerzony, jeżeli ustawodawstwo krajowe tak przewiduje.

ARTYKUŁ 10¹

Wolność myśli, sumienia i religii

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub światopoglądu oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach.
2. Uznaje się prawo do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem, zgodnie z przepisami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa.

---

¹ Artykuł II-70 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w ustępie 1 odpowiada prawu zagwarantowanemu w artykule 9 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty¹, ma takie samo znaczenie i zakres. Dlatego też ograniczenia powinny uwzględniać artykuł 9 ustęp 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące: „Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

Prawo zagwarantowane w ustępie 2 odpowiada krajowym tradycjom konstytucyjnym i rozwojowi ustawodawstwa krajowego w tym zakresie.

ARTYKUŁ 11²

Wolność wypowiedzi i informacji

1. Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe.
2. Szanuje się wolność i pluralizm mediów.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

² Artykuł II-71 Konstytucji.

Wyjaśnienie

1. Artykuł 11¹ odpowiada artykułowi 10 europejskiej Konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:
  - „1. Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych.
  2. Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej.”

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty², znaczenie i zakres tego prawa jest takie samo jak prawa zagwarantowanego przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym ograniczenia nałożone na te prawa nie powinny wykraczać poza ograniczenia przewidziane w ustępie 2 artykułu 10, bez uszczerbku dla ograniczeń wprowadzonych przez prawo konkurencji Unii wobec Państw Członkowskich w zakresie procedur zezwoleń określonych w artykule 10 ustęp 1 zdanie trzecie europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

---

¹ Artykuł II-71 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

2. Ustęp 2 tego artykułu określa precyzyjnie konsekwencje ustępu 1 dla wolności mediów. Oparty jest w szczególności na orzecznictwie Trybunału dotyczącym telewizji, zwłaszcza w sprawie C-288/89 (wyrok z dnia 25 lipca 1991 r., Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda i inne Zb. Orz. str. I-4007) oraz na Protokole w sprawie systemu publicznego nadawania w Państwach Członkowskich załączonym do Traktatu WE, a obecnie do Konstytucji, a także na dyrektywie 89/552/WE Rady (zob. w szczególności motyw 17 tej dyrektywy).

ARTYKUŁ 12¹

Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się

1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się i swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach, zwłaszcza w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich, z którego wynika prawo każdego do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla obrony swoich interesów.
2. Partie polityczne na poziomie Unii przyczyniają się do wyrażania woli politycznej jej obywateli.

---

¹ Artykuł II-72 Konstytucji.

Wyjaśnienie

1. Postanowienia ustępu 1 tego artykułu odpowiadają postanowieniom artykułu 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którego brzmienie jest następujące:

- „1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzenia się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.
2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej.”

Postanowienia ustępu 1 artykułu 12¹ mają takie samo znaczenie jak postanowienia europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak ich zakres jest szerszy, ponieważ mogą mieć zastosowanie na wszystkich poziomach, w tym na poziomie europejskim. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3 Karty², ograniczenia tego prawa nie mogą wykraczać poza ograniczenia uznane za zgodne z prawem na mocy artykułu 11 ustępu 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

2. Prawo to zostało również oparte na artykule 11 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

---

¹ Artykuł II-72 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

3. Ustęp 2 tego artykułu odpowiada artykułowi I-46 ustęp 4 Konstytucji

ARTYKUŁ 13¹

Wolność sztuki i nauki

Sztuka i badania naukowe są wolne od ograniczeń. Wolność akademicka jest szanowana.

Wyjaśnienie

Prawo to wynika przede wszystkim z wolności myśli i wypowiedzi. Wykonywane jest z uwzględnieniem artykułu 1² i może podlegać ograniczeniom dozwolonym na mocy artykułu 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

ARTYKUŁ 14³

Prawo do nauki

1. Każdy ma prawo do nauki i dostępu do kształcenia zawodowego i ustawicznego.
2. Prawo to obejmuje możliwość korzystania z bezpłatnej nauki obowiązkowej.

---

¹ Artykuł II-73 Konstytucji.

² Artykuł II-61 Konstytucji.

³ Artykuł II-74 Konstytucji.

3. Z właściwym poszanowaniem zasad demokratycznych, wolność tworzenia placówek edukacyjnych i prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem i religijnymi, filozoficznymi i pedagogicznymi są szanowane, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tej wolności i tego prawa.

Wyjaśnienie

1. Artykuł ten jest oparty zarówno na wspólnych tradycjach konstytucyjnych Państw Członkowskich, jak i na artykule 2 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i praw podstawowych, którego brzmienie jest następujące: „Nikt nie może być pozbawiony prawa do nauki. Wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniem i religijnymi i filozoficznymi”.

Uznano za wskazane rozszerzenie tego artykułu o dostęp do kształcenia zawodowego i ustawicznego (zob. punkt 15 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników i artykuł 10 Karty Społecznej) oraz o zasadę bezpłatnej nauki obowiązkowej. W obecnym brzmieniu zasada ta oznacza jedynie, że w przypadku nauki obowiązkowej, każde dziecko powinno mieć dostęp do bezpłatnych instytucji oświatowych. Nie oznacza, że wszystkie instytucje oświatowe, w szczególności prywatne, które prowadzą edukację lub kształcenie zawodowe i ustawiczne mają być bezpłatne. Artykuł ten nie zabrania także aby niektóre szczególne formy kształcenia były odpłatne, jeżeli państwo podejmuje środki mające na celu otrzymanie rekompensaty finansowej. W zakresie, w jakim Karta stosuje się do Unii oznacza to, że w ramach jej polityk kształcenia, Unia powinna szanować prawo do bezpłatnej nauki obowiązkowej, jednak oczywiste jest, że nie tworzy nowych kompetencji. W odniesieniu do prawa rodziców, zasada ta musi być interpretowana w powiązaniu z postanowieniami artykułu 24¹.

---

¹ Artykuł II-84 Konstytucji.

2. Wolność tworzenia publicznych lub prywatnych instytucji oświatowych jest zagwarantowana jako jeden z aspektów swobody przedsiębiorczości, jest jednak ograniczona przez poszanowanie zasad demokratycznych i stosowana zgodnie z warunkami określonymi w ustawodawstwie krajowym.

ARTYKUŁ 15¹

Wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy

1. Każdy ma prawo do podejmowania pracy oraz wykonywania swobodnie wybranego lub zaakceptowanego zawodu.
2. Każdy obywatel Unii ma swobodę poszukiwania zatrudnienia, wykonywania pracy, korzystania z prawa przedsiębiorczości oraz świadczenia usług w każdym Państwie Członkowskim.
3. Obywatele państw trzecich, którzy posiadają zezwolenie na pracę na terytorium Państw Członkowskich, mają prawo do takich samych warunków pracy, z jakich korzystają obywatele Unii.

Wyjaśnienie

Wolność wyboru zawodu określona w artykule 15 ustęp 1¹ jest uznana przez orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości (zob. m.in. wyrok z dnia 14 maja 1974 r. w sprawie 4/73 Nold, Zb. Orz. str. 491 pkt. 12-14; wyrok z dnia 13 grudnia 1979 r. w sprawie 44/79 Hauer, Zb. Orz. str. 3727; wyrok z dnia 8 października 1986 w sprawie 234/85 Keller, Zb. Orz. str. 2897 pkt 8).

---

¹ Artykuł II-75 Konstytucji.

Ustęp ten wywodzi się również z artykułu 1 ustęp 2 Europejskiej Karty Społecznej podpisanej dnia 18 października 1961 roku i ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie oraz z punktu 4 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników. Z dnia 9 grudnia 1989 roku. Określenie „warunki pracy” należy rozumieć zgodnie z artykułem III-213 Konstytucji.

Ustęp 2 przejmuje trzy swobody zagwarantowane na mocy artykułów I-4 oraz III-133, III-137 i III-144 Konstytucji, czyli swobodny przepływ pracowników, swobodę przedsiębiorczości i swobodę świadczenia usług.

Ustęp 3 został oparty na artykule 137 ustęp 3 tiret czwarte Traktatu WE, obecnie zastąpionym artykułem III-210 ustęp 1 lit. g) Konstytucji, a także na artykule 19 ustęp 4 Europejskiej Karty Społecznej podpisanej dnia 18 października 1961 roku, ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie. Ma zatem zastosowanie artykuł 52 ustęp 2 Karty¹. Kwestia rekrutacji marynarzy posiadających obywatelstwo państwa trzeciego do załóg statków pod banderą jednego z Państw Członkowskich Unii uregulowana jest prawem Unii oraz ustawodawstwem i praktykami krajowymi.

ARTYKUŁ 16²

Wolność prowadzenia działalności gospodarczej

Uznaje się wolność prowadzenia działalności gospodarczej zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

² Artykuł II-76 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest oparty na orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, który uznał wolność prowadzenia działalności gospodarczej lub handlowej (zob. wyroki z dnia 14 maja 1974 r. w sprawie 4/73 Nold, Zb. Orz. str. 491 pkt 14 i z dnia 27 września 1979 r. w sprawie 230/78 SPA Eridania i inni Zb. Orz. str. 2749, pkt. 20 i 31) oraz swobodę zawierania umów (zob. m.in.: wyrok Sukkerfabriken Nykøbing w sprawie 151/78 Zb. Orz. pkt 19; wyrok z dnia 5 października 1999 r. w sprawie C-240/97 Hiszpania przeciwko Komisji, Zb. Orz. str. I-6571, pkt 99 motywów wyroku) oraz na artykule I-3 ustęp 2 Konstytucji, który uznaje wolną konkurencję. Prawo to wykonywane jest oczywiście z poszanowaniem prawa Unii i ustawodawstw krajowych. Może być przedmiotem ograniczeń przewidzianych w artykule 52 ustęp 1 Karty¹.

ARTYKUŁ 17²

Prawo do własności

1. Każda osoba ma prawo do władania, używania, rozporządzania i przekazania w drodze spadku mienia nabytego zgodnie z prawem. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w ustawie, za uczciwym odszkodowaniem za jej utratę wypłaconym we właściwym terminie. Korzystanie z mienia może podlegać regulacji ustawowej, w zakresie w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny.
2. Własność intelektualna podlega ochronie.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 1 Konstytucji.

² Artykuł II-77 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten odpowiada artykułowi 1 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa państwa do stosowania takich ustaw, jakie uzna za konieczne do uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zabezpieczenia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych.”

Jest to prawo podstawowe wspólne wszystkim konstytucjom krajowym. Było wielokrotnie uznane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, przede wszystkim w wyroku w sprawie Hauer (13 grudnia 1979 r. Zb. Orz. str. 3727). Brzmienie artykułu zostało zaktualizowane, ale zgodnie z artykułem 52 ustęp 3¹, prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i ograniczenia nie mogą wykraczać poza ograniczenia przez nią przewidziane.

Wyrażna wzmianka o ochronie własności intelektualnej, która jest jednym z aspektów prawa własności została zawarta w ustępie 2 ze względu na jej rosnące znaczenie i wtórne prawo wspólnotowe. Własność intelektualna obejmuje również, poza własnością literacką i artystyczną, prawo patentowe i prawo znaków towarowych oraz prawa pokrewne. Gwarancje przewidziane w ustępie 1 mają odpowiednie zastosowanie do własności intelektualnej.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

ARTYKUŁ 18¹

Prawo do azylu

Gwarantuje się prawo do azylu z właściwym poszanowaniem zasad Konwencji Genewskiej z 28 lipca 1951 roku i Protokołu z 31 stycznia 1967 roku dotyczących statusu uchodźców oraz zgodnie z Konstytucją.

Wyjaśnienie

Tekst artykułu został oparty na artykule 63 Traktatu WE obecnie zastąpionym artykułem III-266 Konstytucji, który zobowiązuje Unię do poszanowania Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu uchodźców. Należy dokonać odniesienia do postanowień protokołów dotyczących Zjednoczonego Królestwa i Irlandii załączonych do [Traktatu z Amsterdamu] Konstytucji oraz dotyczących Danii, aby określić w jakim zakresie Państwa Członkowskie realizują prawo Unii w tej dziedzinie i w jakim zakresie artykuł ten ma zastosowanie. Artykuł ten jest zgodny z Protokołem w sprawie prawa azylu załączonym do Konstytucji.

ARTYKUŁ 19²

Ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji

1. Wydalenia zbiorowe są zakazane.

---

¹ Artykuł II-78 Konstytucji.

² Artykuł II-79 Konstytucji.

2. Nikt nie może być usunięty z terytorium państwa, wydalony lub wydany w drodze ekstradycji do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może być poddany karze śmierci, torturom lub innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Wyjaśnienie

Ustęp 1 tego artykułu ma takie samo znaczenie i zakres jak artykuł 4 Protokołu dodatkowego nr 4 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w zakresie wydaleń zbiorowych. Jego celem jest zagwarantowanie, aby każda decyzja była szczegółowo zbadana i aby niemożliwe było wydalenie wszystkich osób posiadających obywatelstwo danego państwa przy użyciu jednego środka (zob. także artykuł 13 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych).

Ustęp 2 uwzględnia właściwe orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące artykułu 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zob. Ahmed przeciwko Austrii, wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r. Zb. Orz. str. VI-2206 i Soering, wyrok z dnia 7 lipca 1989 r.).

TYTUŁ III

RÓWNOŚĆ

ARTYKUŁ 20¹

Równość wobec prawa

Wszyscy są równi wobec prawa.

Wyjaśnienie

Artykuł ten odpowiada ogólnej zasadzie prawa zapisanej we wszystkich konstytucjach europejskich, która według Trybunału została uznana za podstawową zasadę prawa wspólnotowego (wyrok z dnia 13 listopada 1984 r. w sprawie 283/83 Racke, Zb. Orz. str. 3791, wyrok z dnia 17 kwietnia 1997 r. w sprawie 15/95 EARL, Zb. Orz. str. I-1961 i wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie 292/97 Karlsson, Zb. Orz. str. 2737).

ARTYKUŁ 21²

Niedyskryminacja

1. Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

---

¹ Artykuł II-80 Konstytucji.

² Artykuł II-81 Konstytucji.

2. W zakresie zastosowania Konstytucji i bez uszczerbku dla jej postanowień szczególnych, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową.

Wyjaśnienie

Ustęp 1 wywodzi się z artykułu 13 Traktatu WE zastąpionego obecnie artykułem III-124 Konstytucji i z artykułu 14 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz z artykułu 11 Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie w zakresie dziedzictwa genetycznego. W zakresie, w jakim odpowiada artykułowi 14 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ma zastosowanie zgodnie z tym artykułem.

Nie istnieje sprzeczność ani niezgodność między ustępem 1 a artykułem III-124 Konstytucji, którego zakres stosowania i przedmiot są inne: artykuł III-124 przyznaje Unii kompetencję do przyjmowania aktów ustawodawczych, łącznie z harmonizacją przepisów ustawowych i wykonawczych Państw Członkowskich, aby znieść niektóre formy dyskryminacji określone wyczerpująco w tym artykule. Przepisy te mogą obejmować działania władz Państw Członkowskich (jak również relacje między osobami fizycznymi) w każdej dziedzinie będącej w kompetencji Unii. Natomiast artykuł 21 ustęp 1¹ poniżej nie przyznaje żadnej kompetencji do przyjęcia ustaw antidyskryminacyjnych w tych dziedzinach działań Państw Członkowskich lub osób fizycznych, ani nie wspomina o szerokim zakazie dyskryminacji w tych dziedzinach. Dotyczy on natomiast dyskryminacji ze strony instytucji i organów Unii w wykonywaniu kompetencji przyznanych im na mocy innych artykułów części I i III Konstytucji oraz Państw Członkowskich, jedynie jeżeli realizują one prawo Unii. W związku z tym ustęp 1 nie zmienia zakresu kompetencji przyznanych przez artykuł III-124, ani wykładni tego artykułu.

Ustęp 2 odpowiada artykułowi I-4 ustęp 2 Konstytucji i musi być stosowany zgodnie z tym artykułem.

---

¹ Artykuł II-81 Konstytucji.

ARTYKUŁ 22¹

Różnorodność kulturowa, religijna i językowa

Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową.

Wyjaśnienie

Artykuł ten został oparty na artykule 6 Traktatu o Unii Europejskiej oraz artykule 151 ustępy 1 i 4 Traktatu WE, zastąpionym obecnie artykułem III-280 ustępy 1 i 4 Konstytucji, dotyczącym kultury. Wzmianka o poszanowaniu różnorodności kulturowej i językowej znajduje się obecnie także w artykule I-3 ustęp 3 Konstytucji. Artykuł wywodzi się także z Deklaracji nr 11 do Aktu Końcowego Traktatu z Amsterdamu w sprawie statusu kościołów i organizacji niewyznaniowych, włączonej obecnie do artykułu I-52 Konstytucji.

ARTYKUŁ 23²

Równość kobiet i mężczyzn

Należy zapewnić równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia.

Zasada równości nie stanowi przeszkody w utrzymywaniu lub przyjmowaniu środków zapewniających specyficzne korzyści dla osób płci niedostatecznie reprezentowanej.

---

¹ Artykuł II-82 Konstytucji.

² Artykuł II-83 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Akapit pierwszy tego artykułu został oparty na artykule 2 i artykule 3 ustęp 2 Traktatu WE, zastąpionych obecnie artykułami I-3 i III-116 Konstytucji, które wprowadzają wspieranie równości mężczyzn i kobiet jako cel Unii, oraz na artykule 141 ustęp 1 Traktatu WE, zastąpionego obecnie artykułem III-124 ustęp 1 Konstytucji. Akapit ten wywodzi się również z artykułu 20 zmienionej Europejskiej Karty Społecznej z 3 maja 1996 roku oraz punktu 16 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

Jest oparty także na artykule 141 ustęp 3 Traktatu WE, zastąpionego obecnie artykułem III-214 ustęp 3 Konstytucji oraz na artykule 2 ustęp 4 dyrektywy Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy.

Akapit drugi przejmuje w skróconej wersji postanowienia artykułu III-214 ustęp 4 Konstytucji, który przewiduje, że zasada równego traktowania nie stanowi przeszkody w utrzymaniu lub przyjmowaniu środków przewidujących specyficzne korzyści zmierzające do ułatwienia wykonywania działalności zawodowej przez osoby płci niedostatecznie reprezentowanej bądź zapobiegania niekorzystnym sytuacjom w karierze zawodowej lub ich kompensowania. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2¹, akapit drugi nie zmienia artykułu III-214 ustęp 4.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

ARTYKUŁ 24¹

Prawa dziecka

1. Dzieci mają prawo do ochrony i opieki, jaka jest konieczna dla ich dobra. Mogą one swobodnie wyrażać swoje poglądy. Poglądy te są brane pod uwagę w sprawach, które ich dotyczą, stosownie do ich wieku i stopnia dojrzałości.
2. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka.
3. Każde dziecko ma prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, chyba że jest to sprzeczne z jego interesami.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest oparty na Konwencji z Nowego Jorku o prawach dziecka, podpisanej 20 listopada 1989 roku i ratyfikowanej przez wszystkie Państwa Członkowskie, w szczególności na jej artykułach 3, 9, 12 i 13.

Ustęp 3 uwzględnia fakt, że, w ramach tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, prawodawstwo Unii w zakresie spraw cywilnych mających skutki transgraniczne, w odniesieniu do których artykuł III-269 Konstytucji powierza uprawnienia, może zawierać w szczególności prawo do odwiedzin zapewniające, że dzieci mogą utrzymywać regularne i bezpośrednie kontakty z obojgiem rodziców.

---

¹ Artykuł II-84 Konstytucji.

ARTYKUŁ 25¹

Prawa osób w podeszłym wieku

Unia uznaje i szanuje prawa osób w podeszłym wieku do godnego i niezależnego życia oraz do uczestniczenia w życiu społecznym i kulturalnym.

Wyjaśnienie

Artykuł ten wywodzi się z artykułu 23 zmienionej Europejskiej Karty Społecznej oraz artykułów 24 i 25 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników. Uczestnictwo w życiu kulturalnym i społecznym oczywiście obejmuje także uczestnictwo w życiu politycznym.

ARTYKUŁ 26²

Integracja osób niepełnosprawnych

Unia uznaje i szanuje prawo osób niepełnosprawnych do korzystania ze środków mających zapewnić im niezależność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności.

Wyjaśnienie

Zasada określona w tym artykule jest oparta na artykule 15 Europejskiej Karty Społecznej oraz wywodzi się z punktu 26 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

---

¹ Artykuł II-85 Konstytucji.

² Artykuł II-86 Konstytucji.

TYTUŁ IV

SOLIDARNOŚĆ

ARTYKUŁ 27¹

Prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa

Pracownikom i ich przedstawicielom należy zagwarantować, na właściwych poziomach, informację i konsultację we właściwym czasie, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest zawarty w zmienionej Europejskiej Karcie Społecznej (artykuł 21) oraz we Wspólnotowej Karcie Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników (punkty 17 i 18). Ma zastosowanie na warunkach określonych w prawie Unii i ustawodawstwach krajowych. Odniesienie do odpowiednich poziomów dotyczy poziomów określonych w prawie Unii lub ustawodawstwach i praktykach krajowych, które mogą obejmować poziom europejski, jeżeli przewiduje to prawodawstwo Unii. Dorobek Unii w tym zakresie jest istotny: artykuły III-211 i III-212 Konstytucji oraz dyrektywy 2002/14/WE (ogólne ramowe warunki informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami we Wspólnocie Europejskiej), 98/59/WE (zwolnienia grupowe), 2001/23/WE (przeniesienie własności przedsiębiorstw) i 94/45/WE (europejskie rady zakładowe).

---

¹ Artykuł II-87 Konstytucji.

ARTYKUŁ 28¹

Prawa do rokowań i działań zbiorowych

Pracownicy i pracodawcy, lub ich odpowiednie organizacje, mają, zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi, prawo do negocjowania i zawierania układów zbiorowych pracy na odpowiednich poziomach oraz do podejmowania, w przypadkach konfliktu działań zbiorowych, w tym strajku w obronie swoich interesów.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest oparty na artykule 6 Europejskiej Karty Społecznej i na Wspólnotowej Karcie Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników (punkty 12-14). Prawo do działań zbiorowych zostało uznane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka jako jeden z elementów praw związków zawodowych określonych w artykule 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W odniesieniu do odpowiednich poziomów, na których można podjąć negocjacje zbiorowe, zob. wyjaśnienia zawarte w powyższym artykule. Warunki i ograniczenia dotyczące wykonywania działań zbiorowych, w tym akcji strajkowej, są objęte ustawodawstwami i praktykami krajowymi, włączając w to kwestię, czy mogą być one przeprowadzane równolegle w kilku Państwach Członkowskich.

ARTYKUŁ 29²

Prawo dostępu do służb pośrednictwa pracy

Każdy ma prawo dostępu do bezpłatnej służby pośrednictwa pracy.

---

¹ Artykuł II-88 Konstytucji.

² Artykuł II-89 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten został oparty na artykule 1 ustęp 3 Europejskiej Karty Społecznej oraz na punkcie 13 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

ARTYKUŁ 30¹

Ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy

Każdy pracownik ma prawo do ochrony w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy, zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi.

Wyjaśnienie

Artykuł ten wywodzi się z artykułu 24 zmienionej Karty Społecznej. Zob. także dyrektywa 2001/23/WE w sprawie ochrony praw pracowniczych w przypadku przeniesienia własności przedsiębiorstw oraz dyrektywa 80/987/EWG w sprawie ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy, zmieniona dyrektywą 2002/74/WE.

ARTYKUŁ 31²

Należyte i sprawiedliwe warunki pracy

1. Każdy pracownik ma prawo do warunków pracy szanujących jego zdrowie, jego bezpieczeństwo i godność.

---

¹ Artykuł II-90 Konstytucji.

² Artykuł II-91 Konstytucji.

2. Każdy pracownik ma prawo do ograniczenia maksymalnego wymiaru czasu pracy, okresów dziennego i tygodniowego odpoczynku oraz do corocznego płatnego urlopu.

Wyjaśnienie

1. Ustęp 1 tego artykułu jest oparty na dyrektywie 89/391/EWG w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy. Ustęp 1 wywodzi się także z artykułu 3 Karty Społecznej i punktu 19 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników oraz, w odniesieniu do prawa do godności w miejscu pracy, z artykułu 26 zmienionej Karty Społecznej. Określenie „warunki pracy” należy rozumieć zgodnie z artykułem III-213 Konstytucji.
2. Ustęp 2 jest oparty na dyrektywie 93/104/WE dotyczącej niektórych aspektów organizacji czasu pracy, artykule 2 Europejskiej Karty Społecznej oraz punkcie 8 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

ARTYKUŁ 32¹

Zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy

Praca dzieci jest zakazana. Minimalny wiek dopuszczenia do pracy nie może być niższy niż minimalny wiek zakończenia obowiązku szkolnego, bez uszczerbku dla uregulowań bardziej korzystnych dla młodocianych i z wyjątkiem ograniczonych odstępstw.

---

¹ Artykuł II-92 Konstytucji.

Młodociani dopuszczeni do pracy muszą mieć zapewnione warunki pracy odpowiednie dla ich wieku oraz być chronieni przed wykorzystywaniem ekonomicznym oraz jakąkolwiek pracą, która mogłaby szkodzić ich bezpieczeństwu, zdrowiu lub rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, moralnemu i społecznemu albo utrudniać im edukację.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest oparty na dyrektywie 94/33/WE w sprawie ochrony pracy osób młodych, artykule 7 Europejskiej Karty Społecznej i punktach 20-23 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników.

ARTYKUŁ 33¹

Życie rodzinne i zawodowe

1. Rodzina korzysta z ochrony prawnej, ekonomicznej i społecznej.
2. W celu pogodzenia życia rodzinnego z zawodowym każdy ma prawo do ochrony przed zwolnieniem z pracy z powodów związanych z macierzyństwem i prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego oraz do urlopu wychowawczego po urodzeniu lub przysposobieniu dziecka.

---

¹ Artykuł II-93 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł 33 ustęp 1¹ jest oparty na artykule 16 Europejskiej Karty Społecznej. Akapit drugi wywodzi się z dyrektywy Rady 92/85/EWG w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły i pracownic karmiących piersią oraz dyrektywy 96/34/WE w sprawie Porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez Europejską Unię Konfederacji Przemysłowych i Pracodawców (UNICE), Europejskie Centrum Przedsiębiorstw Publicznych (CEEP) oraz Europejską Konfederację Związków Zawodowych (ETUC). Opiera się również na artykule 8 (ochrona związana z macierzyństwem) Europejskiej Karty Społecznej oraz wywodzi się z artykułu 27 (prawo pracowników mających obowiązki rodzinne do równych szans i równego traktowania) zmienionej Karty Społecznej. Określenie „macierzyństwo” obejmuje okres od poczęcia do zakończenia karmienia piersią.

ARTYKUŁ 34²

Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna

1. Unia uznaje i szanuje prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz do usług społecznych, zapewniających ochronę w takich przypadkach, jak: macierzyństwo, choroba, wypadki przy pracy, zależność lub podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych.
2. Każdy, mający miejsce zamieszkania i przemieszczający się legalnie w obrębie Unii Europejskiej, ma prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego i przywilejów socjalnych zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi.

---

¹ Artykuł II-93 Konstytucji.

² Artykuł II-94 Konstytucji.

3. W celu zwalczania wyłączenia społecznego i ubóstwa, Unia uznaje i szanuje prawo do pomocy społecznej i mieszkaniowej dla zapewnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych, godnej egzystencji wszystkim osobom pozbawionym wystarczających środków.

Wyjaśnienie

Zasada określona w artykule 34 ustęp 1¹ jest oparta na artykułach 137 i 140 Traktatu WE, zastąpionych obecnie artykułami III-210 i III-213, oraz na artykule 12 Europejskiej Karty Społecznej i punkcie 10 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników. Unia musi przestrzegać tej zasady przy wykonywaniu uprawnień powierzonych jej na mocy artykułów III-210 i III-213 Konstytucji. Odniesienie do usług społecznych dotyczy przypadków, gdy usługi takie zostały wprowadzone w celu zapewnienia pewnych korzyści ale nie oznacza, że usługi takie muszą zostać stworzone, jeżeli nie istnieją. Określenie „macierzyństwo” należy rozumieć w taki sam sposób, jak w poprzednim artykule.

Akapit drugi jest oparty na artykule 12 ustęp 4 i artykule 13 ustęp 4 Europejskiej Karty Społecznej oraz punkcie 2 Wspólnotowej Karty Socjalnych Praw Podstawowych Pracowników i odzwierciedla zasady wynikające z rozporządzenia nr 1408/71 i rozporządzenia nr 1612/68.

Akapit trzeci wywodzi się z artykułu 13 Europejskiej Karty Społecznej, artykułów 30 i 31 zmienionej Karty Społecznej oraz punktu 10 Karty Wspólnotowej. W kontekście polityk opartych na artykule III-210 Konstytucji, Unia musi przestrzegać tej zasady.

---

¹ Artykuł II-94 Konstytucji.

ARTYKUŁ 35¹

Ochrona zdrowia

Każdy ma prawo dostępu do profilaktycznej opieki zdrowotnej i prawo do korzystania z leczenia na warunkach ustanowionych w ustawodawstwach i praktykach krajowych. Przy określaniu i realizowaniu wszystkich polityk i działań Unii zapewnia się wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego.

Wyjaśnienie

Zasady określone w tym artykule są oparte na artykule 152 Traktatu WE, obecnie zastąpionego artykułem III-278 Konstytucji, oraz na artykułach 11 i 13 Europejskiej Karty Społecznej. Zdanie drugie tego artykułu przejmuje artykuł III-278 ustęp 1.

ARTYKUŁ 36²

Dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym

Unia uznaje i szanuje dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, przewidziany w ustawodawstwach i praktykach krajowych, zgodnie z Konstytucją, w celu wspierania spójności społecznej i terytorialnej Unii.

---

¹ Artykuł II-95 Konstytucji.

² Artykuł II-96 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten jest całkowicie zgodny z artykułem III-122 Konstytucji i nie tworzy żadnego nowego prawa. Określa jedynie zasadę poszanowania Unii dla dostępu do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, przewidzianą przez przepisy krajowe, jeżeli przepisy te są zgodne z prawem Unii.

ARTYKUŁ 37¹

Ochrona środowiska

Wysoki poziom ochrony środowiska i poprawa jego jakości muszą być zintegrowane z politykami Unii i zapewnione zgodnie z zasadą stałego rozwoju.

Wyjaśnienie

Zasada określona w tym artykule została oparta na artykułach 2, 6 i 174 Traktatu WE, obecnie zastąpionych artykułem I-3 ustęp 3 i artykułami III-119 i III-233 Konstytucji.

Zasada ta wywodzi się także z postanowień niektórych konstytucji krajowych.

---

¹ Artykuł II-97 Konstytucji.

ARTYKUŁ 38¹

Ochrona konsumentów

Zapewnia się wysoki poziom ochrony konsumentów w politykach Unii.

Wyjaśnienie

Zasady określone w tym artykule zostały oparte na artykule 153 Traktatu WE, obecnie zastąpionego artykułem III-235 Konstytucji.

TYTUŁ V

PRAWA OBYWATELSKIE

ARTYKUŁ 39²

Prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego

1. Każdy obywatel Unii ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego Państwa.
2. Członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani w powszechnych wyborach bezpośrednich, w głosowaniu wolnym i tajnym.

---

¹ Artykuł II-98 Konstytucji.

² Artykuł II-99 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł 39¹ ma zastosowanie na warunkach przewidzianych w częściach I i III Konstytucji, zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty². Artykuł 39 ustęp 1¹ odpowiada prawu zagwarantowanemu w artykule I-10 ustęp 2 Konstytucji (zob. także podstawa prawna w artykule III-126 dla przyjęcia ustaleń dotyczących wykonywania tego prawa), a ustęp 2 tego artykułu odpowiada artykułowi I-20 ustęp 2 Konstytucji. Artykuł 39 ustęp 2¹ przejmuje podstawowe zasady systemu wyborczego stosowane w państwach demokratycznych.

ARTYKUŁ 40³

Prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych

Każdy obywatel Unii ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do władz lokalnych w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego Państwa.

Wyjaśnienie

Artykuł ten odpowiada prawu zagwarantowanemu na mocy artykułu I-10 ustęp 2 Konstytucji (zob. także podstawa prawna w artykule III-126 dla przyjęcia szczegółowych ustaleń dotyczących wykonywania tego prawa). Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2² Karty, ma on zastosowanie na warunkach określonych w tych artykułach w częściach I i III Konstytucji.

---

¹ Artykuł II-99 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

³ Artykuł II-100 Konstytucji.

ARTYKUŁ 41¹

Prawo do dobrej administracji

1. Każda osoba ma prawo do bezstronnego i sprawiedliwego rozpatrzenia jej sprawy w rozsądnym terminie przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii.
2. Prawo to obejmuje:
  - a) prawo każdej osoby do bycia wysłuchaną, zanim zostaną podjęte indywidualne środki mogące negatywnie wpłynąć na jej sytuację,
  - b) prawo każdej osoby do dostępu do akt jej sprawy, z zastrzeżeniem poszanowania uprawnionych interesów poufności oraz tajemnicy zawodowej i handlowej,
  - c) obowiązek administracji uzasadniania swoich decyzji.
3. Każda osoba ma prawo domagania się od Unii naprawienia, zgodnie z zasadami ogólnymi wspólnymi dla praw Państw Członkowskich, szkody wyrządzonej przez instytucje lub ich pracowników przy wykonywaniu ich funkcji.
4. Każda osoba może zwrócić się pisemnie do instytucji Unii w jednym z języków Konstytucji i musi otrzymać odpowiedź w tym samym języku.

---

¹ Artykuł II-101 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł 41¹ jest oparty na istnieniu Unii jako podmiotu dla państwa prawnego, którego charakterystyka została opracowana w orzecznictwie, które określa, między innymi, dobrą administrację jako podstawową zasadę prawa (zob. m. in.: wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 31 marca 1992 r. w sprawie C-255/90 P Burban, Zb. Orz. str. I-2253, oraz wyroki Sądu Pierwszej Instancji z dnia 18 września 1995 r. w sprawie T-167/94 Nölle, Zb. Orz. str. II-2589, i z dnia 9 lipca 1999 r. w sprawie T-231/97 New Europe Consulting i inni, Zb. Orz. str. II-2403). Brzmienie tego prawa zawarte w pierwszych dwóch akapitach wynika z orzecznictwa (wyroki Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 Heylens, Zb. Orz. str. 4097, pkt 15; z dnia 18 października 1989 r. w sprawie 374/87 Orkem, Zb. Orz. str. 3283; z dnia 21 listopada 1991 r. w sprawie C-269/90 TU München, Zb. Orz. str. I-5469, oraz wyroki Sądu Pierwszej Instancji z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie T-450/93 Lisrestal, Zb. Orz. str. II-1177, z dnia 18 września 1995 r. w sprawie T-167/94 Nölle, Zb. Orz. str. II-258), a brzmienie dotyczące obowiązku uzasadniania decyzji pochodzi z artykułu 253 Traktatu WE, zastąpionego obecnie artykułem I-38 ustęp 2 Konstytucji (zob. także podstawa prawna w artykule III-398 Konstytucji dla przyjmowania ustawodawstwa celem otwartej, skutecznej i niezależnej administracji europejskiej).

Ustęp 3 odtwarza prawo obecnie zagwarantowane na mocy artykułu III-431 Konstytucji. Ustęp 4 odtwarza prawo obecnie zagwarantowane na mocy artykułów I-10 ustęp 2 lit. d) i III-129 Konstytucji. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2² Karty, prawa te mają być stosowane na warunkach i w granicach określonych w części III Konstytucji.

Prawo do skutecznego środka prawnego, które stanowi istotny aspekt tej kwestii, jest zagwarantowane w artykule 47 niniejszej Karty³.

---

¹ Artykuł II-101 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

³ Artykuł II-107 Konstytucji.

ARTYKUŁ 42¹

Prawo dostępu do dokumentów

Każdy obywatel Unii i każda osoba fizyczna lub prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w Państwie Członkowskim, ma prawo dostępu do dokumentów instytucji, organów, urzędów i jednostek organizacyjnych Unii, niezależnie od ich formy.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w tym artykule zostało przejęte z artykułu 255 Traktatu WE, na podstawie którego następnie przyjęto rozporządzenie 1049/2001. Konwent Europejski rozszerzył to prawo na dokumenty instytucji, organów i jednostek organizacyjnych, niezależnie od ich formy, zob. Artykuł I-50 ustęp 3 Konstytucji. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2 Karty², prawo dostępu do dokumentów jest wykonywane na warunkach i w granicach określonych w artykułach 50 ustęp 3 i III-399 Konstytucji.

ARTYKUŁ 43³

Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich

Każdy obywatel Unii i każda osoba fizyczna lub prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w Państwie Członkowskim ma prawo zwracać się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów, urzędów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe.

---

¹ Artykuł II 102 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

³ Artykuł II-103 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułów I-10 i III-335 Konstytucji. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2¹ Karty, ma ono zastosowanie na warunkach określonych w tych dwóch artykułach.

ARTYKUŁ 44²

Prawo petycji

Każdy obywatel Unii i każda osoba fizyczna lub prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w Państwie Członkowskim mają prawo petycji do Parlamentu Europejskiego.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułów I-10 i III-334 Konstytucji. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2¹, ma ono zastosowanie na warunkach określonych w tych dwóch artykułach.

ARTYKUŁ 45³

Swoboda przemieszczania się i pobytu

1. Każdy obywatel Unii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium Państw Członkowskich.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

² Artykuł II-104 Konstytucji.

³ Artykuł II-105 Konstytucji.

2. Swoboda przemieszczania się i pobytu może zostać przyznana, zgodnie z Konstytucją, obywatelom państw trzecich przebywającym legalnie na terytorium Państwa Członkowskiego.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w ustępie 1 to prawo zagwarantowane w artykule I-10 ustęp 2 lit. a) Konstytucji (zob. także podstawa prawna w artykule III-125 i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-413/99 Baumbast, Zb. Orz. str. 709). Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2¹, ma ono zastosowanie na warunkach i w granicach określonych w części III Konstytucji.

Ustęp 2 odnosi się do uprawnienia przyznanego Unii na mocy artykułów III-265-III-267 Konstytucji. W związku z tym, przyznanie tego prawa jest uzależnione od instytucji wykonujących to uprawnienie.

ARTYKUŁ 46²

Opieka dyplomatyczna i konsularna

Każdy obywatel Unii korzysta na terytorium państwa trzeciego, w którym Państwo Członkowskie, którego jest obywatelem, nie ma swojego przedstawicielstwa, z ochrony dyplomatycznej i konsularnej każdego z pozostałych Państw Członkowskich na takich samych warunkach jak obywatele tego państwa.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

² Artykuł II-106 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Prawo zagwarantowane w tym artykule to prawo zagwarantowane na mocy artykułu I-10 Konstytucji; zob. także podstawa prawna w artykule III-127. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 2¹, prawo to ma zastosowanie na warunkach określonych w tych artykułach.

TYTUŁ VI

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

ARTYKUŁ 47²

Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu

Każda osoba, której prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule.

Każda osoba ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jej sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Każda osoba ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.

Pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 2 Konstytucji.

² Artykuł II-107 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Akapit pierwszy został oparty na artykule 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu Państwowego, także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

Jednakże w prawie Unii ochrona jest bardziej rozległa, ponieważ gwarantuje prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem. Trybunał Sprawiedliwości potwierdził to prawo w swoim wyroku z dnia 15 maja 1986 r. jako ogólną zasadę prawa Unii (sprawa 222/84 Johnston, Zb. Orz. str. 1651; zob. także wyroki z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 Heylens, Zb. Orz. str. 4097 oraz z dnia 3 grudnia 1992 r. w sprawie C-97/91 Borelli, Zb. Orz. str. I-6313). W opinii Trybunału ta ogólna zasada prawa Unii ma także zastosowanie do Państw Członkowskich wykonujących prawo Unii. Włączenie tego orzeczenia do Karty nie miało na celu zmiany systemu kontroli sądowej przewidzianej w Traktatach, a w szczególności zasad odnoszących się do dopuszczalności bezpośrednich działań przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Konwent Europejski zbadał system kontroli sądowej Unii, w tym zasady dopuszczalności i potwierdził je, zmieniając jednak niektóre aspekty, co zostało odzwierciedlone w artykułach III-353- III-381 Konstytucji, a w szczególności w artykule III-365 ustęp 4. Artykuł 47¹ ma zastosowanie do instytucji Unii i Państw Członkowskich przy wykonywaniu przez nie prawa Unii; ma on zastosowanie w odniesieniu do wszystkich zagwarantowanych praw Unii.

---

¹ Artykuł II-107 Konstytucji.

Akapit drugi odpowiada artykułowi 6 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły lub bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub służy to ochronie życia prywatnego stron, albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.”.

W prawie Unii, prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy nie jest ograniczone do spraw odnoszących się do praw i obowiązków o charakterze cywilnym. Jest to jedna z konsekwencji faktu, że Unia jest wspólnotą opartą na państwie prawnym, zgodnie z wyrokiem Trybunału w sprawie 294/83, „Les Verts” przeciwko Parlamentowi Europejskiemu (wyrok z dnia 23 kwietnia 1986 r., Zb. Orz. str. 1339). Niemniej jednak, z wyjątkiem zakresu stosowania, gwarancje przyznane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, mają zastosowanie w podobny sposób w Unii.

W odniesieniu do akapitu trzeciego należy zwrócić uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, należy ustanowić przepis w celu zapewnienia pomocy prawnej, ponieważ przy braku takiej pomocy niemożliwe jest zapewnienie skutecznego środka prawnego (wyrok ETPC z dnia 9.10.1979, Airey, seria A, tom 32, 11). Istnieje także system pomocy prawnej w odniesieniu do spraw wnoszonych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

ARTYKUŁ 48¹

Domniemanie niewinności i prawo do obrony

1. Każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem.
2. Każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony.

Wyjaśnienie

Artykuł 48¹ jest taki sam jak artykuł 6 ustępy 2 i 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w brzmieniu:

- „2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
  - a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
  - b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
  - c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony, do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;

---

¹ Artykuł II-108 Konstytucji.

- d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
- e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.”

Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3¹, prawo to ma takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

ARTYKUŁ 49²

Zasady legalności oraz proporcjonalności czynów zabronionych pod groźbą kary i kar

1. Nikt nie może zostać skazany za popełnienie czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu, który według prawa krajowego lub prawa międzynarodowego nie stanowił czynu zabronionego pod groźbą kary w czasie jego popełnienia. Nie wymierza się również kary surowszej od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zabroniony pod groźbą kary został popełniony. Jeśli ustawa, która weszła w życie po popełnieniu czynu zabronionego pod groźbą kary, przewiduje karę łagodniejszą, ta właśnie kara ma zastosowanie.
2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w sądeniu i karaniu osoby za działanie lub zaniechanie, które w czasie, gdy miało miejsce, stanowiło czyn zabroniony pod groźbą kary, zgodnie z ogólnymi zasadami uznanymi przez wspólnotę narodów.
3. Surowość kar nie może być nieproporcjonalna w stosunku do czynu zabronionego pod groźbą kary.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

² Artykuł II-109 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Artykuł ten odtwarza klasyczną regułę dotyczącą niedziałania wstecz przepisów prawnych i sankcji karnych. Do artykułu dodano zasadę o działaniu wstecz prawa karnego o łagodniejszym charakterze, która istnieje w wielu Państwach Członkowskich i która jest zawarta w artykule 15 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

Artykuł 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności brzmi:

- „1. Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony.
2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w sądeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane.”

W ustępie 2, odniesienie do narodów „cywilizowanych” zostało skreślone; nie zmienia to znaczenia tego ustępu, który odnosi się w szczególności do zbrodni przeciwko ludzkości. Zgodnie z artykułem 52 ustęp 3¹, zagwarantowane prawo ma w związku z tym takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Ustęp 3 przejmuje ogólną zasadę proporcjonalności między karami a przestępstwami, która jest zawarta we wspólnych tradycjach konstytucyjnych Państw Członkowskich i w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot.

---

¹ Artykuł II-112 ustęp 3 Konstytucji.

ARTYKUŁ 50¹

Zakaz ponownego sądzenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary

Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary, w odniesieniu do którego zgodnie z ustawą został już uprzednio uniewinniony lub za który został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem na terytorium Unii.

Wyjaśnienie

Artykuł 4 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności brzmi:

- „1. Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego państwa.
2. Postanowienia poprzedniego ustępu nie stoją na przeszkodzie wznowieniu postępowania zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego danego państwa, jeśli zaistnieją nowe lub nowo ujawnione fakty lub jeśli w poprzednim postępowaniu dopuszczono się rażącego uchybienia, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy.
3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być uchylone na podstawie artykułu 15 konwencji.”

Zasada „non bis in idem” ma zastosowanie w prawie Unii (zob., wśród wielu orzeczeń, wyrok z dnia 5 maja 1996 r. w sprawach 18/65 i 36/65, Gutmann przeciwko Komisji, Zb. Orz. str. 150, oraz w niedawnej sprawie wyrok Trybunału z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych T-305/94 i inni oraz Limburgse Vinyl Maatschappij NV przeciwko Komisji, Zb. Orz. str. II-931). Zasada zakazująca kumulacji odnosi się do dwóch kar tego samego rodzaju, w zakresie prawa karnego.

---

¹ Artykuł II-110 Konstytucji.

Zgodnie z artykułem 50¹, zasada „non bis in idem” ma zastosowanie nie tylko w ramach orzecznictwa jednego państwa ale także między orzecznictwem kilku Państw Członkowskich. Odpowiada to dorobkowi prawa Unii; zob. artykuły 54-58 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawie C-187/01 Gözütok (dotychczas nieopublikowany), artykuł 7 Konwencji w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot i artykuł 10 Konwencji w sprawie zwalczania korupcji. Bardzo ograniczone wyjątki zawarte w tych konwencjach zezwalające Państwom Członkowskim na odstępstwa od zasady „non bis in idem” są objęte klauzulą horyzontalną w artykule 52 ustęp 1², dotyczącą ograniczeń. W przypadku sytuacji określonych w artykule 4 Protokołu nr 7, a mianowicie w przypadku stosowania zasady w tym samym Państwie Członkowskim, gwarantowane prawo ma takie samo znaczenie i zakres, jak odpowiadające mu prawo w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

---

¹ Artykuł II-110 Konstytucji.

² Artykuł II-112 ustęp 1 Konstytucji.

TYTUŁ VII

POSTANOWIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE WYKŁADNI I STOSOWANIA KARTY

ARTYKUŁ 51¹

Zakres stosowania

1. Postanowienia niniejszej Karty mają zastosowanie do instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii w poszanowaniu zasady pomocniczości oraz do Państw Członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim wdrażają one prawo Unii. Państwa te szanują zatem prawa, przestrzegają zasad i popierają ich stosowanie zgodnie ze swymi odpowiednimi uprawnieniami i w poszanowaniu granic kompetencji Unii powierzonych jej w innych częściach Konstytucji.
2. Niniejsza Karta nie rozszerza zakresu stosowania prawa Unii poza kompetencje Unii nie ustanawia nowych kompetencji lub zadań dla Unii ani nie zmienia kompetencji i zadań określonych w innych częściach Konstytucji.

---

¹ Artykuł II-111 Konstytucji.

Wyjaśnienie

Celem artykułu 51¹ jest określenie zakresu stosowania Karty. Dąży do wyraźnego określenia, że Karta ma zastosowanie przede wszystkim do instytucji i organów Unii, zgodnie z zasadą pomocniczości. Postanowienie to zostało opracowane z poszanowaniem artykułu 6 ustęp 2 Traktatu o Unii Europejskiej, który zobowiązał Unię do przestrzegania praw podstawowych, oraz z poszanowaniem mandatu nadanego przez Radę Europejską w Kolonii. Określenie „instytucje” jest zawarte w części I Konstytucji. Określenie „organy i jednostki organizacyjne” jest zwykle używane w Konstytucji dla określenia wszystkich władz ustanowionych na mocy Konstytucji lub prawodawstwa wtórnego (zob. np. artykuł I-50 lub I-51 Konstytucji).

W odniesieniu do Państw Członkowskich, z orzecznictwa Trybunału wynika niewątpliwie, że wymóg poszanowania praw podstawowych określonych w kontekście Unii jest wiążący dla Państw Członkowskich wyłącznie wtedy, gdy działają one w zakresie stosowania prawa Unii (wyrok z dnia 13 lipca 1989 r. w sprawie 5/88 Wachauf, Zb. Orz. str. 2609; wyrok z dnia 18 czerwca 1991 r., ERT, Zb. Orz. str. I-2925); wyrok z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-309/96 Annibaldi, Zb. Orz. str. I-7493). W ostatnim czasie Trybunał Sprawiedliwości potwierdził to orzecznictwo w następujący sposób: „Ponadto należy pamiętać, że wymogi wynikające z ochrony praw podstawowych w ramach wspólnotowego porządku prawnego są wiążące także dla Państw Członkowskich w zakresie, w jakim wykonują one regulacje wspólnotowe...” (wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r w sprawie C-292/97, Zb. Orz. str. 2737, pkt 37). Oczywiście zasada ta, zawarta w niniejszej Karcie, ma zastosowanie do władz centralnych oraz do organów regionalnych i lokalnych, a także do organizacji publicznych, w przypadku gdy wykonują prawo Unii.

---

¹ Artykuł II-111 Konstytucji.

Ustęp 2, w powiązaniu ze zdaniem drugim ustępu 1, potwierdza, że skutkiem Karty nie może być rozszerzenie kompetencji i zadań, które pozostałe części Konstytucji powierzają Unii. Należy w wyraźny sposób zaznaczyć logiczne konsekwencje wynikające z zasady pomocniczości i z faktu, że Unia ma wyłącznie te prawa, które zostały jej powierzone. Prawa podstawowe zagwarantowane w Unii nie mają innych skutków niż te wynikające z uprawnień określonych w częściach I i III Konstytucji. W związku z tym, zgodnie ze zdaniem drugim ustępu 1, obowiązek instytucji Unii do popierania zasad określonych w Karcie, może powstać jedynie w granicach tych uprawnień.

Ustęp 2 potwierdza także, że skutkiem Karty nie może być rozszerzenie zakresu stosowania prawa Unii poza uprawnienia Unii ustanowione w pozostałych częściach Konstytucji. Trybunał Sprawiedliwości określił już tę zasadę z poszanowaniem praw podstawowych uznanych jako część prawa Unii (wyrok z dnia 17 lutego 1998 r. w sprawie C-249/96 Grant, Zb. Orz. str. I-621, pkt 45). Zgodnie z tą zasadą, oczywiste jest, że włączenie Karty do Konstytucji nie może być rozumiane jako rozszerzenie zakresu działań Państw Członkowskich uważanych za „wykonywanie prawa Unii” (w rozumieniu ustępu 1 i powyższego orzecznictwa).

ARTYKUŁ 52¹

Zakres i wykładnia praw i zasad

1. Wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w niniejszej Karcie muszą być przewidziane ustawą i szanować istotę tych praw i wolności. Z zastrzeżeniem zasady proporcjonalności, ograniczenia mogą być wprowadzone wyłącznie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię lub potrzebom ochrony praw i wolności innych osób.

---

¹ Artykuł II-112 Konstytucji.

2. Prawa uznane w niniejszej Karcie, które są przedmiotem postanowień innych części Konstytucji, są wykonywane na warunkach i w granicach w niej określonych.
3. W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw ustanowionych przez tę Konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę.
4. W zakresie, w jakim niniejsza Karta uznaje prawa podstawowe, wynikające ze wspólnych tradycji konstytucyjnych Państw Członkowskich, prawa te interpretuje się zgodnie z tymi tradycjami.
5. Postanowienia niniejszej Karty zawierające zasady mogą być wprowadzane w życie przez akty ustawodawcze i wykonawcze przyjmowane przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii oraz przez akty Państw Członkowskich, jeśli stanowią wykonanie prawa Unii, w wykonywaniu ich odpowiednich uprawnień. Można się na nie powoływać w sądzie jedynie w celu wykładni tych aktów i kontroli ich legalności.
6. Ustawodawstwa i praktyki krajowe uwzględnia się w pełni, jak przewiduje to niniejsza Karta.
7. Wyjaśnienia sporządzone w celu wskazania wykładni Karty Praw Podstawowych są należycie uwzględniane przez sądy Unii i Państw Członkowskich.

Wyjaśnienie

Celem artykułu 52¹ jest określenie zakresu praw i zasad Karty oraz ustanowienie reguł ich interpretacji. Ustęp 1 dotyczy ustaleń określających ograniczenia praw. Użyte określenie wywodzi się z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości: „zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, wykonywanie praw podstawowych może podlegać ograniczeniom, w szczególności w kontekście wspólnej organizacji rynku, pod warunkiem że ograniczenia te rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego, do osiągnięcia których dąży Wspólnota, i nie wpływają, względem takiego celu, na podważenie samej istoty tych praw, w sposób nieproporcjonalny i niemożliwy do zaakceptowania” (wyrok z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie C-292/97 pkt 45). Odniesienie do interesów ogólnych uznanych przez Unię obejmuje zarówno cele wymienione powyżej w artykule I-2 Konstytucji, jak i inne interesy chronione postanowieniami szczególnymi Konstytucji, takimi jak artykuł I-5 ustęp 1, artykuł III-133 ustęp 3 i artykuły III-154, III-436.

Ustęp 2 odnosi się do praw, które, zostały już wyraźnie zagwarantowane w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską oraz zostały uznane w Karcie i które są obecnie zawarte w innych częściach Konstytucji (w szczególności prawa wynikające z obywatelstwa Unii). Wyjaśnia, że takie prawa nadal podlegają warunkom i ograniczeniom stosowanym w prawie Unii stanowiącym ich podstawę, a które zostały obecnie zawarte w częściach I i III Konstytucji. Karta nie zmienia systemu praw powierzonych na mocy Traktatu WE, a obecnie odtworzonych w częściach I i III Konstytucji.

---

¹ Artykuł II-112 Konstytucji.

Ustęp 3 ma na celu zapewnienie koniecznej spójności między Kartą a europejską Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez ustanowienie zasady, że w zakresie, w jakim prawa zawarte w niniejszej Karcie odpowiadają także prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, znaczenie i zakres tych praw, w tym dopuszczalnych ograniczeń, są takie same jak te, które przewiduje europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Oznacza to w szczególności, że ustawodawca przy określaniu ograniczeń do tych praw musi spełniać takie normy, jakie są określone na mocy ustaleń dotyczących szczegółowych ograniczeń zawartych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, które są w związku z tym stosowane w odniesieniu do praw objętych tym ustępem. Nie ma to negatywnego wpływu na autonomię prawa Unii i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Odniesienie do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności obejmuje zarówno konwencję jak i jej protokoły. Znaczenie i zakres praw gwarantowanych są określone nie tylko w tych instrumentach ale także w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zdanie ostatnie ustępu ma na celu umożliwienie zagwarantowania przez Unię bardziej rozległej ochrony. W żadnym przypadku poziom ochrony zapewniony w Karcie nie może być niższy niż poziom zagwarantowany w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Karta nie narusza możliwości Państw Członkowskich dotyczących stosowania artykułu 15 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, pozwalającego na odstępstwa od praw zawartych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w przypadku wojny lub innych niebezpieczeństw publicznych zagrażających życiu narodu, kiedy podejmują one działania w dziedzinie obrony narodowej w przypadku wojny oraz w zakresie utrzymania porządku publicznego, zgodnie z ich obowiązkami uznanymi w artykule I-5 ustęp 1 i w artykułach III-131 i III-262 Konstytucji.

Wykaz praw, które, na obecnym etapie, bez wpływu na zmiany w prawie, mogą być uważane za odpowiadające prawom zawartym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w rozumieniu niniejszego ustępu znajduje się poniżej. Wykaz nie zawiera praw dodanych do praw zawartych w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

1. Artykuły Karty, w których zarówno znaczenie jak i zakres pokrywają się z odpowiednimi artykułami europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:
- artykuł 2¹ odpowiada artykułowi 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 4² odpowiada artykułowi 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 5³ ustępy 1 i 2 odpowiada artykułowi 4 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 6⁴ odpowiada artykułowi 5 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 7⁵ odpowiada artykułowi 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 10⁶ ustęp 1 odpowiada artykułowi 9 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 11⁷ odpowiada artykułowi 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, bez uszczerbku dla wszelkich ograniczeń, jakie prawo Unii może nałożyć na prawo Państw Członkowskich do wprowadzenia procedur zezwoleń, o których mowa w zdaniu trzecim artykułu 10 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 17⁸ odpowiada artykułowi 1 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,

---

¹ Artykuł II-62 Konstytucji.
² Artykuł II-64 Konstytucji.
³ Artykuł II-65 Konstytucji.
⁴ Artykuł II-66 Konstytucji.
⁵ Artykuł II-67 Konstytucji.
⁶ Artykuł II-70 Konstytucji.
⁷ Artykuł II-71 Konstytucji.
⁸ Artykuł II-77 Konstytucji.

- artykuł 19¹ ustęp 1 odpowiada artykułowi 4 Protokołu dodatkowego nr 4,
  - artykuł 19¹ ustęp 2 odpowiada artykułowi 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
  - artykuł 48² odpowiada artykułowi 6 ustępy 2 i 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,
  - artykuł 49³ ustępy 1 (z wyjątkiem ostatniego zdania) i 2 odpowiada artykułowi 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
2. Artykuły, których znaczenie jest to samo co w odpowiednich artykułach europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale których zakres jest szerszy:
- artykuł 9⁴ obejmuje te same dziedziny co artykuł 12 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres może zostać rozszerzony na inne formy małżeństwa, jeżeli takie są zawarte w ustawodawstwie krajowym,
  - artykuł 12⁵ ustęp 1 odpowiada artykułowi 11 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony do poziomu Unii Europejskiej,

---

¹ Artykuł II-79 Konstytucji.
² Artykuł II-108 Konstytucji.
³ Artykuł II-109 Konstytucji.
⁴ Artykuł II-69 Konstytucji.
⁵ Artykuł II-72 Konstytucji.

- artykuł 14¹ ustęp 1 odpowiada artykułowi 2 Protokołu dodatkowego do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony w taki sposób, by obejmował dostęp do kształcenia zawodowego i ustawicznego,
- artykuł 14¹ ustęp 3 odpowiada artykułowi 2 Protokołu do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w odniesieniu do praw rodziców,
- artykuł 47² ustępy 2 i 3 odpowiada artykułowi 6 ustęp 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale ograniczenie dotyczące określenia praw i obowiązków o charakterze cywilnym lub oskarżenia w zakresie prawa karnego nie ma zastosowania do prawa Unii i jego wykonania,
- artykuł 50³ odpowiada artykułowi 4 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ale jego zakres jest rozszerzony na poziom Unii Europejskiej między sądami Państw Członkowskich,
- Ponadto obywatele Unii Europejskiej nie mogą być uważani za cudzoziemców w zakresie stosowania prawa Unii, w związku z zakazem wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową. W związku z tym, ograniczenia przewidziane w artykule 16 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczące praw cudzoziemców nie mają do nich zastosowania w tym kontekście.

---

¹ Artykuł II-74 Konstytucji.

² Artykuł II-107 Konstytucji.

³ Artykuł II-110 Konstytucji.

Zasada wykładni zawarta w ustępie 4 została oparta na brzmieniu artykułu 6 ustęp 2 Traktatu o Unii Europejskiej (zob. obecne brzmienie artykułu I-9 ustęp 3 Konstytucji) i należyce uwzględnia podejście Trybunału Sprawiedliwości do wspólnych tradycji konstytucyjnych (np. wyrok z dnia 13 grudnia 1979 r. w sprawie 44/79 Hauer, Zb. Orz. str. 3727; wyrok z dnia 18 maja 1982 r. w sprawie 155/79, AM&S, Zb. Orz. str. 1575). Zgodnie z tą zasadą, a nie ze sztywnym podejściem „najniższego wspólnego mianownika”, takie prawa zawarte w Karcie powinny być interpretowane w sposób zapewniający wysoki poziom ochrony, odpowiedni dla prawa Unii i zgodny ze wspólnymi tradycjami konstytucyjnymi.

Ustęp 5 wyjaśnia rozróżnienie między „prawami” a „zasadami” określonymi w Karcie. Zgodnie z tym rozróżnieniem respektuje się prawa subiektywne, a zasad przestrzega (artykuł 51 ustęp 1¹). Zasady mogą być wykonywane poprzez akty ustawodawcze lub wykonawcze (przyjęte przez Unię zgodnie z jej uprawnieniami oraz Państwa Członkowskie jedynie gdy wykonują prawo Unii); stają się one istotne dla trybunałów jedynie wtedy, gdy akty takie są interpretowane lub poddawane przeglądowi. Nie stanowią one podstawy do żadnych praw bezpośrednich do podejmowania działań pozytywnych przez instytucje Unii lub władze Państw Członkowskich. Jest to spójne zarówno z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości (zob. w szczególności orzecznictwo w sprawie „zasady ostrożności” w artykule 174 ustęp 2 Traktatu WE (zastąpionego artykułem III-233 Konstytucji): wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 11 września 2002 r. w sprawie T-13/99, Pfizer przeciwko Radzie, z licznymi odniesieniami do wcześniejszego orzecznictwa; oraz zestaw wyroków w sprawie artykułu 33 (dawny artykuł 39) w sprawie zasad prawa rolnego, np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-265/85, Van den Berg, Zb. Orz. str. 1155: sprawdzenie zasady stabilizacji rynku i uzasadnionych oczekiwań), jak i z podejściem stosowanym w systemach konstytucyjnych Państw Członkowskich względem „zasad”, w szczególności w dziedzinie prawa społecznego. Przykładowe zasady uznane w Karcie są zawarte np. w artykułach 25, 26 i 37². W niektórych przypadkach, artykuł Karty może zawierać zarówno elementy prawa, jak i zasady, np. artykuły 23, 33 i 34³.

---

¹ Artykuł II-111 Konstytucji.

² Artykuły II-85, II-86 i II-97 Konstytucji.

³ Artykuły II-83, II-93 i II-94 Konstytucji.

Ustęp 6 odnosi się do różnych artykułów Karty, które w duchu pomocniczości czynią odniesienie do krajowych ustawodawstw i praktyk.

ARTYKUŁ 53¹

Poziom ochrony

Żadne z postanowień niniejszej Karty nie będzie interpretowane jako ograniczające lub naruszające prawa człowieka i podstawowe wolności uznane, we właściwych im obszarach zastosowania, przez prawo Unii i prawo międzynarodowe oraz konwencje międzynarodowe, których Unia lub wszystkie Państwa Członkowskie są stronami, w szczególności przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz przez konstytucje Państw Członkowskich.

Wyjaśnienie

Postanowienie to ma na celu utrzymanie poziomu ochrony zapewnionego obecnie w ramach ich odpowiedniego zakresu stosowania, przez prawo Unii, prawo krajowe i międzynarodowe.

W związku ze znaczeniem tego postanowienia, w artykule została zawarta wzmianka o europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

---

¹ Artykuł II-113 Konstytucji.

ARTYKUŁ 54¹

Zakaz nadużycia praw

Żadne z postanowień niniejszej Karty nie będzie interpretowane jako przyznające prawo do podejmowania jakiejkolwiek działalności lub dokonywania jakiegokolwiek czynu zmierzającego do zniweczenia praw i wolności uznanych w niniejszej Karcie lub ich ograniczenia w większym stopniu, aniżeli jest to przewidziane w niniejszej Karcie.

Wyjaśnienie

Artykuł ten odpowiada artykułowi 17 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności:

„Żadne z postanowień niniejszej konwencji nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek państwu, grupie lub osobie prawa do podjęcia działań lub dokonania aktu zmierzającego do zniweczenia praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji albo ich ograniczenia w większym stopniu, niż to przewiduje Konwencja.”

---

¹ Artykuł II-114 Konstytucji.

13. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-116

Konferencja wyraża zgodę, aby w swoich ogólnych wysiłkach na rzecz zniesienia nierówności pomiędzy kobietami i mężczyznami Unia dążyła za pomocą swoich różnych polityk do zwalczania wszelkiego rodzaju przemocy w rodzinie. Państwa Członkowskie powinny podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapobiegania i karania tego rodzaju przestępstw oraz w celu wspierania i ochrony ofiar.

14. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-136 i III-267

Konferencja uważa, że w przypadku gdy projekt ustawy europejskiej lub europejskiej ustawy ramowej opartej na artykule III-267 ustęp 2 naruszałby podstawowe aspekty systemu zabezpieczenia społecznego Państwa Członkowskiego, w szczególności jego zakres stosowania, koszty lub strukturę finansową lub miałyby wpływ na równowagę finansową tego systemu, zgodnie z artykułem III-136 ustęp 2, interesy tego Państwa Członkowskiego zostaną należycie uwzględnione.

15. Deklaracja odnosząca się do artykułów III-160 i III-322

Konferencja przypomina, że poszanowanie podstawowych praw i wolności zakłada, że, w szczególności zwraca się właściwą uwagę na ochronę oraz przestrzeganie prawa zainteresowanych osób fizycznych lub podmiotów do korzystania z gwarancji przewidzianych w ustawie. W tym celu oraz w celu zagwarantowania dokładnej kontroli sądowej decyzji europejskich poddających osobę fizyczną lub podmiot środkom ograniczającym, takie decyzje muszą być oparte na jasnych i wyraźnych kryteriach. Te kryteria powinny być dostosowane do specyfiki każdego środka ograniczającego.

16. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-167 ustęp 2 lit. c)

Konferencja stwierdza, że artykuł III-167 ustęp 2 lit. c) należy interpretować zgodnie z istniejącym orzecnictwem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich i Sądu Pierwszej Instancji w odniesieniu do możliwości stosowania postanowień odnoszących się do pomocy przyznanej niektórym regionom Republiki Federalnej Niemiec dotkniętych podziałem Niemiec.

17. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-184

W odniesieniu do artykułu III-184, Konferencja potwierdza, że podniesienie potencjału wzrostu i zapewnienie zdrowej sytuacji budżetowej stanowią dwa filary, na których oparta jest polityka gospodarcza i budżetowa Unii i Państw Członkowskich. Pakt na rzecz Stabilności i Wzrostu jest istotnym narzędziem w realizacji tych celów.

Konferencja potwierdza swoje zaangażowanie w stosowanie postanowień odnoszących się do Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu, które stanowią ramy dla wykonania koordynacji polityk budżetowych Państw Członkowskich.

Konferencja potwierdza, że system oparty na zasadach jest najlepszą gwarancją wykonania zobowiązań i równego traktowania we wszystkich Państwach Członkowskich.

W tym kontekście Konferencja potwierdza również swoje zaangażowanie w wypełnianie celów Strategii Lizbońskiej: tworzenie miejsc pracy, reformy strukturalne i spójność społeczną.

Unia ma na celu osiągnięcie zrównoważonego wzrostu gospodarczego i stabilności cen. W związku z tym w ramach polityk gospodarczych i budżetowych należy ustalić odpowiednie priorytety skierowane na reformy gospodarcze, innowacje, konkurencyjność i wzmocnienie prywatnych inwestycji oraz konsumpcji w okresach słabego wzrostu gospodarczego. Powinno to być odzwierciedlone w kierunkach decyzji budżetowych na poziomie krajowym i na poziomie Unii, w szczególności poprzez restrukturyzację dochodów i wydatków publicznych, przy jednoczesnym przestrzeganiu dyscypliny budżetowej zgodnie z Konstytucją i Paktem na rzecz Stabilności i Wzrostu.

Wyzwania budżetowe i gospodarcze stojące przed Państwami Członkowskimi podkreślają znaczenie zdrowej polityki budżetowej w całym cyklu gospodarczym.

Konferencja zgadza się, że Państwa Członkowskie powinny aktywnie korzystać z okresów poprawy sytuacji gospodarczej w celu konsolidacji swoich finansów publicznych i poprawy swojej sytuacji budżetowej. Celem jest stopniowe osiągnięcie nadwyżki budżetowej w czasach wzrostu koniunktury, co umożliwi im dostosowanie się w okresie spadku koniunktury i w ten sposób przyczynia się do długookresowego zrównoważenia finansów publicznych.

Państwa Członkowskie oczekują na ewentualne propozycje Komisji oraz dalszy wkład Państw Członkowskich na rzecz wzmocnienia i udzielenia wyjaśnień dotyczących realizacji Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu. Państwa Członkowskie podejmą wszelkie niezbędne środki w celu zwiększenia potencjału wzrostu ich gospodarki. Polepszona koordynacja polityki gospodarczej mogłaby sprzyjać temu celowi. Niniejsza Deklaracja nie narusza przyszłej debaty na temat Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu.

18. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-213

Konferencja potwierdza, że polityki opisane w artykule III-213 pozostają w zasadzie w kompetencji Państw Członkowskich. Środki zachęcające i koordynacji na poziomie Unii zgodnie z postanowieniami tego artykułu mają charakter uzupełniający. Służą one wzmocnieniu współpracy pomiędzy Państwami Członkowskimi, a nie harmonizacji systemów krajowych. Nie mają one wpływu na gwarancje i praktyki istniejące w każdym Państwie Członkowskim w zakresie odpowiedzialności partnerów społecznych.

Niniejsza Deklaracja nie narusza postanowień Konstytucji przyznających Unii kompetencje, także w zakresie polityki społecznej.

19. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-220

Konferencja uważa, że termin „regiony wyspiarskie” zawarty w artykule III-220, może obejmować państwa wyspiarskie w całości z zastrzeżeniem, że spełniają one określone kryteria.

20. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-243

Konferencja stwierdza, że postanowienia artykułu III-243 należy stosować zgodnie z obecną praktyką. Określenie „(...) środków podjętych (...), o ile są one niezbędne do skompensowania niekorzystnych skutków gospodarczych spowodowanych podziałem Niemiec dla gospodarki niektórych regionów Republiki Federalnej Niemiec dotkniętych tym podziałem” należy interpretować zgodnie istniejącym orzecnictwem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich i Sądu Pierwszej Instancji.

21. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-248

Konferencja wyraża zgodę, aby działanie Unii w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego należycie uwzględniało podstawowe kierunki i wybory zawarte w politykach Państw Członkowskich w dziedzinie badań.

22. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-256

Konferencja uważa, że artykuł III-256 nie ma wpływu na prawo Państw Członkowskich do przyjmowania niezbędnych postanowień w celu zapewnienia dostaw energii zgodnie z warunkami przewidzianymi w artykule III-131.

23. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-273 ustęp 1 akapit drugi

Konferencja uważa, że ustawy europejskie, o których mowa w artykule III-273 ustęp 1 akapit drugi, powinny uwzględniać zasady i praktyki krajowe odnoszące się do wszczynania śledztw karnych.

24. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-296

Konferencja oświadcza, że wraz z podpisaniem Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, sekretarz generalny Rady, wysoki przedstawiciel do spraw wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Komisja oraz Państwa Członkowskie, powinni rozpocząć prace przygotowawcze dotyczące Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych.

25. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-325 dotycząca negocjowania i zawierania przez Państwa Członkowskie umów międzynarodowych odnoszących się do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości

Konferencja potwierdza, że Państwa Członkowskie mają prawo negocjowania i zawierania umów z państwami trzecimi lub organizacjami międzynarodowymi w dziedzinach zawartych w sekcjach 3, 4 i 5 rozdziału IV tytułu III części III Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy w zakresie w jakim takie umowy zgodne są z prawem Unii.

26. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-402 ustęp 4

Artykuł III-402 ustęp 4 stanowi, że jeżeli ustawa europejska Rady ustanawiająca nowe ramy finansowe nie została przyjęta przed wygaśnięciem poprzednich ram finansowych, pułapy i inne postanowienia dotyczące ostatniego roku obowiązywania tych ram przedłuża się do czasu przyjęcia tej ustawy.

Konferencja oświadcza, że jeżeli ustawa europejska Rady ustanawiająca nowe ramy finansowe nie została przyjęta przed końcem roku 2006 i w przypadku gdy Akt Przystąpienia z dnia 16 kwietnia 2003 roku przewiduje okres fazy wstępnej w odniesieniu do przyznania środków dla nowych Państw Członkowskich kończący się w roku 2006, środki przyznane od roku 2007 zostaną określone w oparciu o te same kryteria, które stosuje się do wszystkich Państw Członkowskich.

27. Deklaracja odnosząca się do artykułu III-419

Konferencja oświadcza, że Państwa Członkowskie mogą poinformować, w momencie gdy składają wniosek o ustanowienie wzmocnionej współpracy, czy zamierzają już na tym etapie zastosować artykuł III-422, który przewiduje rozszerzenie głosowania większością kwalifikowaną czy zwykłą procedurę ustawodawczą.

28. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-440 ustęp 7

Wysokie Umawiające się Strony wyrażają zgodę, żeby Rada Europejska, w zastosowaniu artykułu IV-440 ustęp 7, przyjęła decyzję europejską prowadzącą do zmian statusu Majotty w stosunku do Unii, tak aby to terytorium było regionem peryferyjnym w rozumieniu artykułu IV-440 ustęp 2 i III-424 Konstytucji, po notyfikowaniu Radzie Europejskiej i Komisji przez władze francuskie, że obecnie dokonujące się przemiany w statusie wewnętrznym wyspy zezwalają na to.

29. Deklaracja odnosząca się do artykułu IV-448 ustęp 2

Konferencja uważa, że możliwość sporządzenia tłumaczeń urzędowych Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy na języki, o których mowa w artykule IV-448 ustęp 2, przyczynia się do realizacji celu określonego w artykule I-3 ustęp 3, akapit czwarty, który przewiduje, że Unia szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową. W tym kontekście Konferencja potwierdza zaangażowanie Unii w różnorodność kulturową Europy oraz podkreśla, że będzie nadal przywiązywać szczególną uwagę do tych i innych języków.

Konferencja zaleca, aby te Państwa Członkowskie, które pragną skorzystać z możliwości, o której mowa w artykule IV-448 ustęp 2, poinformowały Radę w ciągu sześciu miesięcy od daty podpisania Traktatu, o języku lub językach, w jakich sporządzone zostanie tłumaczenie Traktatu.

30. Deklaracja w sprawie ratyfikacji Traktatu ustanawiającego
Konstytucję dla Europy

Konferencja zwraca uwagę, że jeżeli po upływie dwóch lat od podpisania Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy zostanie on ratyfikowany przez cztery piąte Państw Członkowskich i gdy jedno lub więcej Państw Członkowskich napotka trudności w postępowaniu ratyfikacyjnym, sprawa zostanie rozpatrzona przez Radę Europejską.

B. DEKLARACJE DOTYCZĄCE
PROTOKOŁÓW ZAŁĄCZONYCH DO KONSTYTUCJI

Deklaracje dotyczące Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia
Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej,
Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej
oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji

31. Deklaracja w sprawie Wysp Alandzkich

Konferencja uznaje, że system mający zastosowanie do Wysp Alandzkich, o którym mowa w artykule IV-440 ustęp 5, zostaje ustanowiony z uwzględnieniem szczególnego statusu, z którego wyspy te korzystają na mocy prawa międzynarodowego.

W tym celu Konferencja podkreśla, że postanowienia szczególne zostały zawarte w sekcji 5 tytułu 5 Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji.

32. Deklaracja w sprawie ludu Sami

Uwzględniając artykuły 60 i 61 Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji, Konferencja uznaje obowiązki i zobowiązania Szwecji i Republiki Finlandii w stosunku do ludu Sami na podstawie prawa krajowego i międzynarodowego.

Konferencja zwraca uwagę, że Szwecja i Finlandia są zobowiązane do ochrony i wspierania egzystencji, języka, kultury i sposobu życia ludu Sami oraz uważa, że tradycyjna kultura i egzystencja ludu Sami zależą od podstawowych działań gospodarczych, takich jak hodowla renów w regionach tradycyjnego osadnictwa ludu Sami.

W tym celu Konferencja podkreśla, że postanowienia szczególne zostały zawarte w sekcji 6 tytułu 5 Protokołu w sprawie traktatów o przystąpieniu i aktów przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji.

Deklaracje dotyczące Protokołu
w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej,
Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej,
Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej,
Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii
i Republiki Słowackiej

33. Deklaracja w sprawie stref suwerennych
Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i
Irlandii Północnej na Cyprze

KONFERENCJA,

Przypominając, że Wspólna Deklaracja w sprawie stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej na Cyprze dołączona do Aktu Końcowego Traktatu dotyczącego przystąpienia Zjednoczonego Królestwa do Wspólnot Europejskich stanowi, że system regulacji prawnych mający zastosowanie do stosunków między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a strefami suwerennymi zostanie określony w ramach ewentualnego uzgodnienia między Wspólnotą a Republiką Cypryjską;

Biorąc pod uwagę postanowienia dotyczące stref suwerennych ustanowione w Traktacie dotyczącym ustanowienia Republiki Cypryjskiej (dalej zwany „Traktatem o Ustanowieniu”) oraz związanej z nim Wymiany Not z dnia 16 sierpnia 1960 r.;

Zwracając uwagę, że Wymiana Not z dnia 16 sierpnia 1960 r. między Rządem Zjednoczonego Królestwa i Rządem Republiki Cypryjskiej, dotycząca administracji stref suwerennych i dołączona do niej Deklaracja Rządu Zjednoczonego Królestwa stanowi, iż jednym z głównych celów, które mają zostać osiągnięte jest ochrona interesów osób mieszkających lub pracujących w strefach suwerennych i wobec tego osoby te powinny w najszerszym możliwym zakresie być poddane takiemu samemu traktowaniu jak osoby mieszkające lub pracujące w Republice Cypryjskiej;

Biorąc również pod uwagę postanowienia Traktatu o Ustanowieniu dotyczące systemu celnego między strefami suwerennymi i Republiką Cypryjską, a w szczególności postanowienia załącznika F do wskazanego Traktatu;

Biorąc również pod uwagę, że Zjednoczone Królestwo zobowiązało się nie ustanawiać punktów celnych lub innych punktów granicznych między strefami suwerennymi a Republiką Cypryjską oraz iż na mocy porozumień zawartych na podstawie Traktatu o Ustanowieniu władze cypryjskie zarządzają dużą liczbą usług o charakterze publicznym w strefach suwerennych, w tym w dziedzinie rolnictwa, ceł i podatków;

Potwierdzając, że przystąpienie Republiki Cypryjskiej do Unii nie powinno wpłynąć na prawa i obowiązki stron Traktatu o Ustanowieniu;

Uznając wobec powyższego konieczność stosowania niektórych postanowień Konstytucji i aktów Unii do stref suwerennych Zjednoczonego Królestwa oraz konieczność określenia pewnych szczególnych zasad, dotyczących wprowadzania w życie tych postanowień w wyżej wymienionych strefach suwerennych;

Podkreśla, iż postanowienia szczególne w tym celu zostały zawarte w tytule III części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej.

34. Deklaracja Komisji w sprawie stref suwerennych
Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i
Irlandii Północnej na Cyprze

Komisja potwierdza wykładnię, według której postanowienia prawa Unii mające zastosowanie do stref suwerennych zgodnie z tytułem III części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej obejmują:

- a) Rozporządzenie Rady (WE) nr 3448/93 z dnia 6 grudnia 1993 r. ustanawiające zasady handlu mające zastosowanie do niektórych towarów pochodzących z przetwórstwa produktów rolnych,
- b) Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące funduszy strukturalnych, w zakresie wymaganym przez rozporządzenie (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR), do celów finansowania środków rozwoju obszarów wiejskich w strefach suwerennych Zjednoczonego Królestwa zgodnie z Sekcją Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR).

35. Deklaracja w sprawie elektrowni jądrowej Ignalina na Litwie

KONFERENCJA,

Deklarując wolę Unii kontynuowania adekwatnej dodatkowej pomocy wspólnotowej dla litewskich wysiłków likwidacyjnych, również po przystąpieniu Litwy do Unii Europejskiej, w okresie do 2006 roku i po tym okresie, zwracając uwagę że Litwa, uwzględniając ten wyraz solidarności Unii, zobowiązała się do zamknięcia jednostki 1 elektrowni jądrowej Ignalina przed 2005 rokiem i jednostki 2 do 2009 roku;

Uznając, że likwidacja dwóch reaktorów typu 1500 MW RBMK elektrowni jądrowej Ignalina, przejętych po byłym Związku Radzieckim ma charakter bezprecedensowy i stanowi dla Litwy wyjątkowe obciążenie finansowe, nieproporcjonalne w stosunku do wielkości i możliwości gospodarczych kraju i że likwidacja będzie kontynuowana poza wspólnotową aktualną Perspektywą finansową, określoną w Porozumieniu Międzyinstytucjonalnym z dnia 6 maja 1999 roku;

Zwracając uwagę na konieczność przyjęcia przepisów wprowadzających w życie dodatkową pomoc Unii w celu sprostania konsekwencjom zamknięcia i likwidacji elektrowni jądrowej Ignalina;

Zwracając uwagę, że przy wykorzystywaniu pomocy Unii Litwa zwróci odpowiednią uwagę na potrzeby regionów najbardziej dotkniętych zamknięciem elektrowni jądrowej Ignalina;

Deklarując, że niektóre środki finansowane z pomocy państwa, takie jak likwidacja elektrowni jądrowej Ignalina, działania w dziedzinie ochrony środowiska z poszanowaniem dorobku oraz proces modernizacji konwencjonalnych zdolności produkcji energii elektrycznej, niezbędne do zastąpienia dwóch reaktorów elektrowni jądrowej Ignalina po ich zamknięciu, uznaje się za zgodne z zasadami rynku wewnętrznego;

Podkreśla, iż postanowienia szczególne w tym celu zostały zawarte w tytule IV części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej.

36. Deklaracja w sprawie tranzytu osób drogą lądową między
Obwodem Kaliningradzkim a innymi częściami Federacji Rosyjskiej

KONFERENCJA,

Biorąc pod uwagę szczególną sytuację Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej w związku z rozszerzeniem Unii;

Uznając obowiązki i zobowiązania Litwy, związane z dorobkiem ustanawiającym przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości;

Zwracając uwagę w szczególności, że najpóźniej od dnia przystąpienia Litwa jest zobowiązana do pełnego stosowania i wdrożenia dorobku Unii w odniesieniu do listy krajów, których obywatele są zobowiązani do posiadania wizy przy przekraczaniu zewnętrznych granic i krajów, których obywatele są zwolnieni z tego obowiązku, oraz dorobku Unii w odniesieniu do jednolitego formularza wizowego;

Uznając, że tranzyt osób drogą lądową między Obwodem Kaliningradzkim i innymi częściami Federacji Rosyjskiej przez terytorium Unii jest zagadnieniem dotyczącym Unii jako całości, które powinno być traktowane jako takie oraz które nie może pociągać za sobą niekorzystnych skutków dla Litwy;

Wiedząc, że Rada musi przyjąć decyzję o zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych, po uprzednim sprawdzeniu, że zostały spełnione warunki ku temu niezbędne;

Zdecydowana pomóc Litwie w jak najszybszym wypełnieniu warunków pełnego udziału w obszarze Schengen bez granic wewnętrznych;

Podkreśla, iż postanowienia szczególne w tym celu zostały zawarte w tytule V części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej.

37. Deklaracja w sprawie jednostki 1 i jednostki 2
elektrowni jądrowej Bohunice V1 na Słowacji

KONFERENCJA,

Zwracając uwagę na zobowiązanie Słowacji do zamknięcia jednostki 1 i jednostki 2 elektrowni jądrowej Bohunice V1 odpowiednio do końca 2006 roku i do końca 2008 roku i deklarując chęć Unii do kontynuowania dostarczania pomocy finansowej do 2006 roku, jako kontynuacji pomocy przedakcesyjnej przewidzianej w ramach programu Phare, wspierającej wysiłki likwidacyjne podjęte przez Słowację;

Zwracając uwagę na konieczność przyjęcia przepisów wprowadzających w życie kontynuowaną pomoc Unii;

Podkreśla, iż postanowienia szczególne w tym celu zostały zawarte w tytule IV części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej.

38. Deklaracja w sprawie Cypru

KONFERENCJA,

Potwierdzając swoje zaangażowanie we wszechstronne rozwiązanie problemu Cypru, zgodne z odpowiednimi rezolucjami Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych i swoje mocne poparcie dla wysiłków Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych w tym celu;

Zważywszy, że takie wszechstronne rozwiązanie problemu Cypru nie zostało jeszcze osiągnięte;

Zważywszy, że w związku z tym należy zapewnić zawieszenie stosowania dorobku na tych obszarach Republiki Cypryjskiej, na których Rząd Republiki Cypryjskiej nie sprawuje efektywnej kontroli;

Zważywszy, że w przypadku rozwiązania problemu Cypru zawieszenie to zostanie zniesione;

Zważywszy, że Unia Europejska gotowa jest dostosować warunki takiego rozwiązania w zgodzie z zasadami stanowiącymi podstawę Unii;

Zważywszy, że konieczne jest określenie warunków, na jakich odpowiednie przepisy prawa Unii będą stosowane do linii dzielącej wyżej wskazane obszary i oba obszary, na których Rząd Republiki Cypryjskiej sprawuje efektywną kontrolę jak również wschodnią strefę suwerenną Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej;

Pragnąc, aby przystąpienie Cypru do Unii przyniosło korzyści wszystkim obywatelom cypryjskim oraz sprzyjało pokojowi cywilnemu i pojednaniu;

W związku z tym, zważywszy, że żadne postanowienie zawarte w tytule X części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej nie wyklucza przyjęcia środków w tym celu;

Zważywszy, że środki takie nie wpływają na stosowanie dorobku na warunkach określonych w tym Protokole na jakimkolwiek innym obszarze Republiki Cypryjskiej;

Podkreśla, że postanowienia szczególne w tym celu zostały zawarte w tytule X części drugiej Protokołu w sprawie Traktatu o Przystąpieniu i Aktu Przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej.

39. Deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie stanowiska Danii

Konferencja zwraca uwagę, że w sprawie aktów prawnych, które mają być przyjęte przez Radę stanowiącą samodzielnie lub wspólnie z Parlamentem Europejskim, zawierających postanowienia zarówno mające jak i nie mające zastosowania do Danii, ponieważ mają podstawę prawną, do której stosuje się część I Protokołu w sprawie stanowiska Danii, Dania oświadcza, że nie będzie korzystać ze swojego prawa do głosowania, aby nie stanowić przeszkody dla przyjęcia postanowień, które nie mają zastosowania do Danii.

Ponadto Konferencja stwierdza, że na podstawie Deklaracji Konferencji w sprawie artykułów I-43 i III-329 Konstytucji, Dania oświadcza, że uczestnictwo duńskie w działaniach lub aktach ustawodawczych w zastosowaniu artykułów I-43 i III-329 odbędzie się zgodnie z częścią I i II Protokołu w sprawie Danii.

40. Deklaracja dotycząca Protokołu
w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii

Wspólne stanowisko, które Państwa Członkowskie zajmą na konferencjach w sprawie przystąpienia do Unii Rumunii i/lub Bułgarii w odniesieniu do przyznania miejsc w Parlamencie Europejskim oraz ważenia głosów w Radzie Europejskiej i Radzie, będzie następujące.

1. W przypadku przystąpienia Rumunii i/lub Bułgarii do Unii przed wejściem w życie decyzji Rady Europejskiej, o której mowa w artykule I-20 ustęp 2 Konstytucji, rozdział miejsc w Parlamencie Europejskim na całą kadencję 2004-2009 będzie określony zgodnie z następującą tabelą dla Unii 27 Państw Członkowskich.

PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE	MIEJSCA W PARLAMENCIE EUROPEJSKIM
Niemcy	99
Zjednoczone Królestwo	78
Francja	78
Włochy	78
Hiszpania	54
Polska	54
Rumunia	35
Niderlandy	27
Grecja	24
Republika Czeska	24
Belgia	24
Węgry	24
Portugalia	24
Szwecja	19
Bułgaria	18
Austria	18
Słowacja	14
Dania	14
Finlandia	14
Irlandia	13
Litwa	13
Łotwa	9
Słowenia	7
Estonia	6
Cypr	6
Luksemburg	6
Malta	5
OGÓŁEM	785

W związku z tym Traktat o Przystąpieniu do Unii będzie przewidywać, na zasadzie odstępstwa od artykułu I-20 ustęp 2 Konstytucji, że liczba członków w Parlamencie Europejskim może tymczasowo przekroczyć 750 w okresie do końca kadencji 2004-2009.

2. W artykule 2 ustęp 2 Protokołu w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii, ważenie głosów Rumunii i Bułgarii w Radzie Europejskiej i w Radzie będzie ustalone odpowiednio jako 14 i 10.
3. Z chwilą każdego kolejnego przystąpienia, próg o którym mowa w Protokole w sprawie postanowień przejściowych odnoszących się do instytucji i organów Unii będzie obliczany zgodnie z postanowieniami artykułu 2 ustęp 3 tego protokołu.

41. Deklaracja dotycząca Włoch

Konferencja biorąc pod uwagę fakt, że Protokół w sprawie Włoch załączony w 1957 roku do Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą, w wersji zmienionej podczas przyjmowania Traktatu o Unii Europejskiej stanowił, co następuje:

„WYSOKIE UMAWIAJĄCE SIĘ STRONY,

PRAGNĄC rozwiązać niektóre szczególne problemy dotyczące Włoch,

PODJĘŁY następujące postanowienia, załączone do niniejszego Traktatu:

PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE WSPÓLNOTY

BIORĄ POD UWAGĘ fakt, iż rząd Włoch jest w trakcie realizacji dziesięcioletniego programu rozwoju gospodarczego, którego celem jest zniesienie nierówności w gospodarce Włoch, w szczególności przez rozwijanie infrastruktury mniej rozwiniętych obszarów południowych Włoch oraz włoskich wysp, a także przez tworzenie nowych stanowisk pracy w celu likwidacji bezrobocia;

PRZYPOMINAJĄ, że zasady i cele tego rządowego programu Włoch zostały przeanalizowane i zaakceptowane przez organizacje współpracy międzynarodowej, których Państwa Członkowskie są członkami;

UZNAJĄ, że osiągnięcie celów włoskiego programu leży w ich wspólnym interesie;

POSTANAWIAJĄ, pragnąc ułatwić wypełnienie tego zadania rządowi włoskiemu, zalecić instytucjom Wspólnoty stosowanie wszelkich metod i procedur przewidzianych w niniejszym Traktacie, i w szczególności, odpowiednie korzystanie z zasobów Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Europejskiego Funduszu Społecznego;

UWAŻAJĄ, że instytucje Wspólnoty, stosując niniejszy Traktat, powinny brać pod uwagę wysiłek, któremu będzie musiała podołać gospodarka Włoch w najbliższych latach oraz działania zmierzające do uniknięcia niebezpiecznych napięć związanych w szczególności z równowagą bilansu płatniczego lub poziomem bezrobocia, które mogą utrudnić stosowanie niniejszego Traktatu we Włoszech;

UZNAJĄ, że w przypadku stosowania artykułów 109 H i 109 I należy dołożyć szczególnej troski, aby środki nałożone na rząd Włoch nie wpłynęły negatywnie na realizację programu rozwoju gospodarczego i podniesienia poziomu życia ludności.”

DEKLARACJE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

42. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu I-55

Królestwo Niderlandów wyrazi zgodę na decyzję europejską, o której mowa w artykule I-55 ustęp 4, jeżeli rewizja ustawy europejskiej, o której mowa w artykule I-54 ustęp 3, zapewni Niderlandom zadowalające rozwiązanie dotyczące ich nadmiernych negatywnych płatności netto w odniesieniu do budżetu Unii Europejskiej.

43. Deklaracja Królestwa Niderlandów odnosząca się do artykułu IV-440

Królestwo Niderlandów oświadcza, że inicjatywa dotycząca decyzji europejskiej, o której mowa w artykule IV-440 ustęp 7, mającej na celu zmianę statusu Antyli Holenderskich i/lub Aruby wobec Unii Europejskiej zostanie przedłożona jedynie na podstawie decyzji podjętej zgodnie ze Statutem Królestwa Niderlandów.

44. Deklaracja Republiki Federalnej Niemiec, Irlandii, Republiki Węgierskiej, Republiki Austrii i Królestwa Szwecji

Niemcy, Irlandia, Węgry, Austria i Szwecja zwracają uwagę, że główne postanowienia Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej nie podlegały znaczącym zmianom od wejścia w życie tego Traktatu i zachodzi zatem potrzeba ich aktualizacji. W związku z tym popierają one pomysł możliwie szybkiego zwołania Konferencji przedstawicieli rządów Państw Członkowskich.

45. Deklaracja Królestwa Hiszpanii
oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

Traktat ustanawiający Konstytucję ma zastosowanie do Gibraltaru jako do terytorium europejskiego, za stosunki zewnętrzne którego odpowiedzialne jest Państwo Członkowskie. Fakt ten nie oznacza jakichkolwiek zmian w odpowiednich stanowiskach zainteresowanych Państw Członkowskich.

46. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie
definicji terminu „obywatele”

W odniesieniu do Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, lub Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, lub każdego aktu wynikającego z tych traktatów, lub obowiązującego na mocy tych traktatów, Zjednoczone Królestwo ponawia Deklarację, którą złożyło 31 grudnia 1982 roku w sprawie definicji terminu „obywatele”, z wyjątkiem tego, że odniesienie do „obywateli brytyjskich terytoriów zależnych” jest interpretowane jako oznaczające „obywateli brytyjskich terytoriów zamorskich”.

47. Deklaracja Królestwa Hiszpanii w sprawie definicji terminu „obywatele”

Hiszpania stwierdza, że zgodnie z artykułem I-10 Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, wszystkie osoby posiadające obywatelstwo jednego z Państw Członkowskich posiadają obywatelstwo Unii. Hiszpania przyjmuje również do wiadomości fakt, że na obecnym etapie integracji europejskiej, odzwierciedlonym w Traktacie, jedynie obywatele Państw Członkowskich korzystają z praw szczególnych związanych z obywatelstwem europejskim, chyba że prawo Unii w wyraźny sposób stanowi inaczej. W związku z tym Hiszpania podkreśla, że zgodnie z artykułami I-20 i I-46 Traktatu, Parlament Europejski reprezentuje obecnie obywateli Unii.

48. Deklaracja Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie
prawa głosowania w europejskich wyborach parlamentarnych

Zjednoczone Królestwo stwierdza, że artykuł I-20 i inne postanowienia Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy nie mają za zadanie zmiany podstawy prawa głosowania w europejskich wyborach parlamentarnych.

49. Deklaracja Królestwa Belgii w sprawie parlamentów krajowych

Belgia określa, że zgodnie ze swoim prawem konstytucyjnym, zarówno izba reprezentantów, senat parlamentu federalnego, jak i zgromadzenia parlamentarne Wspólnot oraz Regionów działają, w zależności od kompetencji wykonywanych przez Unię, jako części składowe krajowego systemu parlamentarnego lub jako izby parlamentu krajowego.

50. Deklaracja Republiki Łotewskiej i Republiki Węgierskiej
w sprawie pisowni nazwy jednej waluty
w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy

Nie naruszając ujednoliconej pisowni nazwy jednej waluty Unii Europejskiej, o której jest mowa w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy, w formie w jakiej nazwa ta jest umieszczona na banknotach i monetach, Łotwa i Węgry oświadczają, że pisownia nazwy jednej waluty, w tym jej form pochodnych stosowanych w łotewskiej i węgierskiej wersji językowej Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, nie ma wpływu na istniejące zasady języka łotewskiego i węgierskiego.